

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

David Tavželj

Invazija na Irak: Upravičenost napada in izvajanje ameriških vladnih politik

Diplomsko delo

Ljubljana, 2010

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

David Tavželj

Mentor: izr. prof. dr. Andrej A. Lukšič

Invazija na Irak: Upravičenost napada in izvajanje ameriških vladnih politik

Diplomsko delo

Ljubljana, 2010

Invazija na Irak: Upravičenost napada in izvajanje ameriških vladnih politik

Avtor se v svoji diplomski nalogi ukvarja z izvajanjem ameriških vladnih politik v navezavi na vojno v Iraku ter s samo upravičenostjo napada. V prvem delu hermenevitično uvaja obdobje pred invazijo, ko opredeli same vzroke za napad in se posveti dvema različnima pogledoma na vojno. Prek Naomi Klein opisuje doktrino šoka, ki govori predvsem o psihološkem šoku, ki ga je administracija tedanjega predsednika Busha izvajala z namenom vzpostavitve novega ekonomskega sistema, ki bi temeljil na neokonservativnih vrednotah prostega trga in trgovine. Drugi pogled na vojno pa izrazi prek teorij Noama Chomskega, čigar ideje so vezane na veliko imperialno strategijo, prek katere Združene države Amerike vzdržujejo globalno hegemonijo in delujejo kot osvoboditelji sveta, čeprav je njihovo izrazito poseganje v regijo Srednjega vzhoda bolj podobno imperialističnim težnjam po nadzoru nad tem delom sveta. V drugem delu diplome avtor predstavi nekaj ključnih vladnih politik in dveh prepisov govorov med leti 2003 in 2010 v Iraku ter poskuša prikazati današnje družbenopolitično stanje v omenjeni državi. Prek celotnega dela avtorja vodita vprašanji, ali različni predsedniški administraciji izvajata različne politike in kako se upravičenost napada kaže v Iraku danes, glede na zastavljene cilje, ki so si jih vladni uradniki zadali pred sedmimi leti. V zaključku avtor predstavi svoje ugotovitve in prikaže možnosti za nadaljnji razvoj Iraka ter omejitve, ki na ta razvoj vplivajo.

Ključne besede: vladne politike, invazija, doktrina šoka, razvoj demokracije, upravičenost

Iraq Invasion: Justification of the assault and implementation of American government policies

In his diploma thesis the author is dealing with implementation of American government policies in connection with the Iraq war as well as the justification of the assault as such. The first part hermeneutically introduces the period before the invasion, where the author defines the reasons for the invasion and gives attention to two different views regarding the war. Through the theory of Naomi Klein he describes the Shock doctrine, which is above all about the psychological shock, that the Bush Administration executed with the intention of developing a new economic system, based on neoconservative values of free market and trade. His second overview is based on the thought of Noam Chomsky, whose ideas are related to Great imperial strategy, through which the United States of America maintains the global hegemonic position and are functioning as world's liberators, although their explicit interventions in the Middle East region remind more on imperialistic aspirations of controlling this part of the world. In the second part of the diploma thesis author presents some crucial governmental policies and two transcripts in Iraq between 2003 and 2010 and tries to show the current socio-political sphere in the forementioned country. Through the entire thesis he is questioning whether different presidential administrations implement different policies and also how does the justification of the assault presents itself in Iraq today, with regards to goals stated by the governmental officials seven years ago. In the conclusion author demonstrates his results and tries to establish possibilities for future development in Iraq as well as the limitations, that have impact on this progress.

Key words: governmental policies, invasion, shock doctrine, democracy development, justification

Kazalo vsebine

Seznam kratic	5
1 Uvod	6
1.1 Struktura diplomskega dela	7
1.2 Metodologija	8
2 Konstrukcija invazije na Irak	9
2.1 Ustvarjanje legitimnosti in priprave za invazijo	9
2.2 Unilateralnost in posledična uvedba Resolucije 1441	10
2.3 Politična okupacija Iraka in vzpostavitev začasne koalicijske vlade	12
3 Teoretsko ozadje vojne v Iraku	13
3.1 Doktrina šoka kot model za ustvarjanje demokratičnega Iraka	13
3.1.1 Izvajanje psihološkega šoka	16
3.1.2 Ekonomska šok terapija in implementacija	16
3.2 Imperialna strategija ZDA pred invazijo na Irak (Noam Chomsky)	19
3.3 (Ne)pomembna tveganja v Iraku	21
4 Ameriška zunanja politika v Iraku med leti 2003–2010	22
4.1 Uspeh operacije »Iraška svoboda«, interpretacija neokoservativne sfere	22
4.2 Uvajanje vladnih politik v letu 2003	24
4.3 Vladne politike v letu 2004 in prenos suverenosti na iraško ljudstvo	25
4.4 Svobodne volitve v letu 2005 in vzpostavljanje novih strategij	26
4.5 2006 kot tretje leto vojne	28
4.6 Nova pot v Iraku, leto 2007	28
4.7 2008 kot zadnje leto izvajanja politik predsednika Busha	29
4.8 2009 kot prvo leto predsednikovanja Baracka Obame	30
4.9 Konec operacije Iraška svoboda in začetek operacije Nova zora	31
5 Razvoj demokratičnega Iraka in njegove omejitve	32
5.1 Parlamentarne volitve 2010	32
5.2 Možnosti demokratičnega državljanstva v Iraku	33
6 Zaključek	37
6.1 Odgovora na raziskovalni tezi	37
6.2 Nadaljnji pomisleki in omejitve	39
7 Literatura	40

Seznam kratic

ZDA – Združene države Amerike

VB – Velika Britanija

OZN – Organizacija združenih narodov

IAEA – International Atomic Energy Agency

UNMOVIC – United Nations Monitoring, Verification and Inspection Commission

SCR 1441 – Security Council Resolution 1441

VS – Varnostni svet

CPA – Coalition Provisional Authority

IGC – Iraqi Governing Council

CIA – Central Intelligence Agency

MOAB – Massive Ordnance Air Blast

IMF – International Monetary Fund

USAID – United States Agency for International Development

IHEC – Independent High Electoral Commission of Iraq

1 Uvod

V pričujočem diplomskem delu bomo preučevali upravičenost invazije na Irak leta 2003 kot tudi izvajanje ameriških vladnih politik v tej državi vse do in vključno z letošnjim letom, torej do zaključka vojaških operacij 31. avgusta 2010. Osredotočili se bomo predvsem na izvajanje zunanjih, ekonomskih in vojaških politik Busheve administracije med leti 2003 in 2008 ter izvajanje prav teh politik njegovega naslednika Baracka Obame v zadnjih dveh letih. V tem smislu bomo primerjali njuno delo in osvetlili morebitne razlike v izvajanju njunih politik. Žal je naša največja omejitev prav ta, da se konflikt v Iraku še ni končal, tako da bo analiza politik v letih 2009 in 2010 nepopolna. Glede na to, da je Obamova kandidatura za predsednika ZDA praktično temeljila na umiku vojske iz Iraka, pa bomo zgoraj omenjeno omejitev poskušali zreducirati na ta način, da bomo prek uradnega prepisa govora Baracka Obame iz leta 2009 poskušali prikazati njegov vpliv na konec ene izmed najbolj spornih vojn v zgodovini ter uvedli tudi njegov govor ob koncu operacije Iraška svoboda, 31. avgusta 2010. Naslonili se bomo na teoretski okvir Noama Chomskega ter Naomi Klein, ki vsak s svojimi teorijami razlagata verjetne možnosti, zakaj je do invazije sploh prišlo, njuni teoriji pa bomo predstavili prek dejanskih politik, ki se v Iraku izvajajo. Sprva bomo hermenevitično uvedli razloge za samo invazijo, pozneje pa bomo raziskovali tudi ex poste upravičenost napada, kar pomeni, da nas bo zanimala trenutna družbenopolitična situacija v Iraku, torej kako je uspelo koalicijskim silam v diktatorski državi vzpostaviti stabilnost, mir in demokracijo, kar so seveda bili ključni cilji administracije, ki je vojno sploh začela. Namen našega dela je torej prikaz in primerjava izvajanja politik Združenih držav Amerike, katerih namembnost je prav vzpon in utrditev demokracije, na tem nivoju pa se lahko pokaže tudi sama upravičenost napada.

Naša raziskava bo temeljila na sledečih raziskovalnih vprašanjih oziroma hipotezah:

- Administracija Baracka Obame kljub različni strankarski pripadnosti izvaja enako zunanjo politiko do Iraka kot administracija Georgea Busha.
- Upravičenost napada se kaže v trenutni družbenopolitični situaciji v Iraku.

1.1 Struktura diplomskega dela

Diplomsko delo bo razdeljeno na dva glavna dela, in sicer: teoretski okvir, katerega namen je predvsem iz različnih zornih kotov prikazati možnosti, zakaj je do invazije sploh prišlo in kako delujejo zunanje politike, ter praktični del, ki bo sledil teoretskemu, torej primerjava de facto politik in vpliv teh politik na vzpostavitev demokratičnega režima. Diplomsko delo bo izdelano iz naslednjih šest poglavij:

1. Prvo poglavje oziroma uvod, kjer uvedemo raziskovalna vprašanja, hipoteze, strukturo celotne naloge in metodologijo.
2. Drugo poglavje bo namenjeno kontekstualnemu spoznavanju teme, torej sami konstrukciji invazije kot tudi spremembi režima in možnostih demokracije v Iraku tik po invaziji.
3. Tretje poglavje bo teoretski okvir za naše raziskovanje, saj bomo prek akademikov, kot sta Noam Chomsky in Naomi Klein, poskušali prikazati različne interpretacije same invazije, ki je pozneje dosegla višek v še trajajoči vojni.
4. Četrto poglavje bo sprva uvedlo pogled republikanske struje oziroma položaj zagovornikov invazije, zatem pa orisalo izvajanje zunanjih vladnih politik Busheve administracije med leti 2003 in 2008 ter pregled dveh prepisov govorov Baracka Obame iz lanskega ter letošnjega leta. Naslon na teorijo nam bo pomagal razjasniti strukturo teh politik in interese, s katerimi so te politike povezane, kot tudi morebitne razlike med vladanjem Busha in Obame. Obenem bomo sintetizirali nekatere vladne odločitve, ki so pripeljale Irak do situacije, v kateri se nahaja danes. Prav prek izrisa izvajanja abstraktnih politik bomo poskušali prikazati družbenopolitično realnost v državi in kako obe administraciji krmilita pot do zarisanih ciljev.
5. V predzadnjem poglavju si bomo ogledali, kako država sedem let po začetku vojne sploh funkcionira, in na ta način presodili samo upravičenost napada ter podali v pomislek, kako bo država delovala po umiku vojakov, osmislili pa bomo tudi zgodovino in prihodnje možnosti demokratičnega državljanstva v Iraku.
6. V zaključku bomo predstavili naše sklepne misli in ugotovitve, pokomentirali hipoteze ter preverili, ali je bil naš cilj dosežen, kot tudi navedli morebitne omejitve¹, ki so se pojavile ob pisanju naloge.

¹ Že na tem mestu bi omenili, da smo ob začetku raziskovanja naleteli na problem pomanjkanja uradnih dokumentov oziroma sporazumov med Irakom in ZDA med leti 2003 in 2008, saj so bili umaknjeni oziroma izbrisani iz spletnih strani arhiva Bele hiše.

1.2 Metodologija

V diplomskem delu smo uporabljali kvalitativne metode, ker pa nismo imeli neposrednega stika s predmetom raziskovanja, nadalje govorimo o neempiričnih metodah.

V prvem delu diplomskega dela bomo uporabljali interpretacijo in analizo primarnih ter sekundarnih virov.

Za predstavitev teorij prikaza upravičenosti napada na Irak bomo uporabili metodo analize različnih sekundarnih virov, in sicer predvsem primerjavo oziroma prekrivanje različnih interpretacij vzrokov za invazijo in same vojne, kjer bomo poskusili izpostaviti skupne točke različnih avtorjev ter seveda tudi različne poglede. V okviru pojmovno-teoretskih izhodišč diplomskega dela se bomo osredotočali na izbrano strokovno literaturo, znanstvene članke, dokumentarne filme ter intervjuje, s pomočjo katerih bomo analizirali upravičenost samega napada, načina izvajanja ekonomskih, vojaških in zunanjih politik kot tudi prikazali dejansko stanje v današnjem Iraku.

Osredotočili se bomo tudi na funkcionalno in deloma sistematično metodo interpretacije primarnih virov, predvsem Resolucije 1441 in drugih dokumentov ter konvencij o nenapadanju, ki naj bi jasno zastavili logiko upravičenosti same invazije.

V drugem delu diplomske naloge pa bomo uporabili primerjalno raziskovanje.

V tem pogledu bomo iskali podobnosti in razlike med posameznimi enotami analize, v našem primeru med vladnimi politikami obeh administracij zadnjih dveh ameriških predsednikov. Naša analiza bo temeljila na osnovi dokumentov ameriških vladnih organov, ključnimi momenti, pomembnimi za vzpostavitev demokracije v Iraku od začetka invazije. Prek te analize želimo ugotoviti, ali obstaja razlika v izvajanju vladnih politik, glede na to, da je politična usmeritev obeh predsednikov različna oziroma da prihajata iz nasprotno usmerjenih si polov znotraj ameriškega političnega sistema.

Uporabili bomo tudi metodo diskurzivne analize, prek katere bomo analizirali intervjuje in prepise govorov med leti 2003 in 2010 z ljudmi, neposredno povezanimi v napad, v tem pogledu ciljamo predvsem na vladne predstavnike Združenih držav Amerike.

2 Konstrukcija invazije na Irak

2.1 Ustvarjanje legitimnosti in priprave za invazijo

Polemika, ki je obkrožala odločitev Združenih držav Amerike, da sestavijo koalicijo in napadejo Irak, je razdelila svetovno javno mnenje, odločitev, da ne bosta sodelovali v koaliciji, pa sta sprejeli tudi dve evropski velesili, Francija in Nemčija, saj sta obe želeli nadaljevati diplomatska pogajanja. Za to delitev obstaja veliko razlogov, saj mnoge države niso bile prepričane v upravičenost napada predvsem zaradi poglobitnih vzrokov, ki jih je Busheva administracija navajala v tistem času kot ključne za invazijo. Če se zgolj spomnimo Bushevega prvega nagovora državljanom, lahko izpostavimo tri ključne dejavnike, in sicer: vojna proti terorizmu, uničenje orožja za masovno uničenje ter vzpostavitev demokratičnega sistema oziroma svobodne države (Bush 2002). V diplomskem delu se bomo osredotočili na zadnji del, torej izvajanje politik kot sredstva za tranzicijo in utrditev demokratične prakse, vendar menimo, da bi bilo smiselno zgolj kontekstualno opredeliti tudi druge dejavnike.

Kot navaja Dorman (2004, 146), naj bi se vojna načrtovala že vrsto let prej in bila kot taka zgolj nadaljevanje Zalivske vojne z dokončno odstranitvijo Sadama Huseina in tako posledičnim zmanjšanjem groženj do Izraela. Nadalje Dorman vpelje ključni razlog, ki so ga tudi mediji najbolj poudarjali, torej povezavo med Irakom in Al Kajdo ter posledično razširjanje orožja za masovno uničenje. Busheva administracija je uvidela, da lahko vzpostavijo trden položaj za napad le v primeru, če Irak deli svoj jedrski program z mednarodnimi terorističnimi skupinami. V nagovoru jeseni 2002 je Bush dejal: »Vemo, da imata Irak in Al Kajda skupnega sovražnika, tj. Združene države Amerike. Vemo, da sta Irak in Al Kajda medsebojno povezana že več kot desetletje ... Izvedeli smo, da so se v Iraku člani Al Kajde urili v izdelovanju strupov in bomb, in vemo, da je po 11. septembru Huseinov režim praznoval teroristične napade na Ameriko.«²

Dumbrell (2005, 38) na tem mestu pojasnjuje, da je sprememba režima v Iraku bila zgolj izgovor za interese ZDA, kamor sodi odstranitev diktatorskega vodje Huseina, možnosti vzpostavitve demokracije, ki bi pozitivno vplivala na varnost Izraela, ter povečevanje in stabilizacija produkcije nafte.

² Trditve, ki jih je Bush omenjal kot verodostojne s strani obveščevalnih služb, so se izkazale za neresnične, saj je Komisija 11. september prišla do zaključka, da med Al Kajdo in Irakom ni konkretnih povezav. Nadaljnja obravnavo: (Pincus in Milbank, 2004).

Kot vidimo, je torej šlo za zlivanje različnih elementov vse od skrbi administracije, da se 11. september ne ponovi, prek domnevnega shranjevanja orožja za masovno uničenje pa do spodkopavanja položaja, ki ga je ZDA imela v regiji. Busheva administracija pa se je šele po posvetovanju z britanskimi kolegi in mednarodnimi pritiski uklonila OZN (Organizacija združenih narodov), čeprav so bili pripravljeni sklepati kompromis le do določene točke, saj je Bush v začetku priprav na invazijo že imel podporo v Kongresu, zgodba, ki so jo ustvarili mediji, pa je uravnavala javno mnenje v prid njegovi administraciji (Dorman 2004, 149).

2.2 Unilateralnost in posledična uvedba Resolucije 1441

Splošna prepoved uporabe sile je eden izmed večjih dosežkov mednarodnega prava v dvajsetem stoletju in deluje kot *sine que non* za krepitev vladavine prava v mednarodnih odnosih. Prvič se je prepoved uporabe sile pojavila v Briand-Kellogovem paktu, zatem pa tudi v Ustanovni listini OZN v členu 2 (4), ki dovoljuje uporabo prisile zgolj v dveh izjemah, in sicer: samoobramba (51. člen) in kolektivna uporaba sile članic OZN s pooblastilom Varnostnega sveta. Regulacija uporabe sile je tako videti precej enostavna, čeprav obstaja veliko dejavnikov, ki to osnovno pravilo in dve izjemi naredijo veliko bolj zapletene³ (Verdirame 2004, 92–93).

Če se na tem mestu ozremo na vzroke za napad na Irak, lahko omenimo Simmonsa (2003, 270), ki meni, da je Busheva administracija v začetnih fazah priprav na invazijo delovala precej enostransko, govorniki vlade pa so prek celotnega leta 2002 poudarjali, da ZDA ne potrebujejo nove resolucije OZN, ki bi jih pooblastila za napad na Irak, češ da so obstoječe resolucije Varnostnega sveta zadostne, Washington pa si pridržuje pravico do obrambe ZDA ne glede na stališča drugih držav do Iraka. Simmons nadaljuje, da so Bushevi strategji naposled dognali, da je bolje »izkoristiti« OZN kot pa ga spet ignorirati, zato so v koaliciji z Veliko Britanijo začeli iskati novo resolucijo Varnostnega sveta, ki bi Irak postavila pod hud pritisk, obenem pa tudi začeli pripravljati teren za vojno. S to resolucijo naj bi koalicijski sili iskali mednarodno podporo, vedoč, da tako Francija kot Rusija nista bili najbolj naklonjeni vojaški akciji.

³ Nadaljnja obravnava interpretacij člena 2(4) Ustanovne listine OZN (Gray, 2000).

Na drugi strani Verdirame (2004, 93) meni, da je razlog, ki so ga ZDA in VB ponudile za intervencijo, zgolj ta, da so prejšnje resolucije Varnostnega sveta o Iraku prav to pooblastile.⁴ Te resolucije so bile sprejete v sedmem poglavju Ustanovne listine, ki omogoča Varnostnemu svetu pooblastila, ki vključujejo različne vzvode uporabe sile, kadar je ugotovljen »obstoje kakršnekoli grožnje miru, kršitve miru ali agresivno delovanje« (Ustanovna listina Združenih narodov 39. čl.). Na tem mestu bi omenili nastanek Resolucije 1441, ki jo je sprejel Varnostni svet 8. novembra 2002. Uvod Resolucije 1441 omenja Resoluciji 678 in 687 in tako ponudi besedilni element v podporo pogleda, da pooblastilo uporabe sile še ni izginilo. Svet je prav tako potrdil, da je Irak »bil in ostaja znotraj materialnih kršitev svojih obvez« in ponudil zadnjo priložnost glede razorožitvenih obveznosti. Vlada Iraka je morala predložiti celotne natančne deklaracije vseh pogledov njihovih programov za razvoj biološkega, kemičnega in jedrskega orožja ter balističnih raket. 13. člen pa narekuje, da je Varnostni svet vedno znova svaril Irak glede hudih posledic kot rezultat iraških neprekinjenih kršitev obvez. Sama resolucija je bila rezultat dolgih pogajanj znotraj OZN in ena izmed najbolj spornih točk je bila prav ta, ali dokument vsebuje avtomatizirano pooblastilo za uporabo sile, če Irak ne bi sodeloval. Nadalje dokument uvaja širok nabor moči za inšpektorje OZN, kot nazorno kaže primer inšpekcije UNMOVIC in IAEA, katerim je bilo odobreno, da ustanovijo t. i. »izključevalne cone«, vključno z okoliškim ozemljem in tranzitnimi koridorji, ki bi preprečeval iračanom gibanje tako po tleh kot po zraku. Prav tako resolucija pooblaščenim inšpektorjem dovoljuje neomejen dostop do vseh območij in stavb, kar sicer zveni razumno, vendar so konkretne razlage teh vseobsegajočih pooblastil problematične. To pomeni, da je tuje osebje kadarkoli imelo dostop do iraškega varnostnega aparata, vojaške infrastrukture, raziskovalnih inštitutov, šol, fakultet, bolnišnic in nenazadnje vseh domov iraških civilistov in vladnih uslužbencev. Iraku ni bil dovoljen nikakršen odziv ne glede na dejanja inšpekcije. V nasprotju z drugimi resolucijami Resolucija 1441 ni vsebovala reference na zaključek sankcij. ZDA in VB niso pričakovale, da bi zadeva glede sankcij bila pomembna, zgolj pod domnevo, da bodo v Iraku našli »materialne kršitve« in tako na kakršenkoli način vzpostavili agresijo. Položaj koalicijskih sil je bil v tem pogledu dvoličen, saj je bila soglasna potrditev Resolucije 1441 zagotovljena zgolj zaradi zagotovila ZDA in VB, da ugotovljena »materialna kršitev« ne bi delovala kot »skrit sprožilec« za vojno oziroma legitimacijo avtomatičnega pooblastila. Namesto tega je v skladu z 11. in 12. členom resolucije vsak dokaz »materialne kršitve« posredovan Varnostnemu svetu za nadaljnjo obravnavo in posvetovanje. Na dan

⁴ Nadaljnja obravnavo prejšnjih resolucij (Verdirame 2004, 94).

sprejetja resolucije so tri stalne članice Varnostnega sveta – Rusija, Kitajska in Francija še okrepile svoj položaj z izjavo, da »SCR 1441 izključuje kakršnokoli možnost avtomatične uporabe sile«, zato bi bila vsaka grožnja ZDA in VB za napad ob morebitni kršitvi SCR 1441 s strani Iračanov kršitev resolucije same (Simmons 2003, 270–282).

2.3 Politična okupacija Iraka in vzpostavitev začasne koalicijske vlade

Skorajšnji popolni kolaps obstoječih institucij, ki se je zgodil po invaziji, je vzpostavil trajnostni problem vnovične izgradnje tako na fizični ravni kot tudi na ravni izgrajevanja struktur vladanja v državi. Naloge, ki si jih je zadala koalicija, so tako postale precej zapletene, do določene mere pa tudi nasprotujoče si. Izgrajevanje novega političnega reda v samem jedru pomeni usmerjanje Iraka proti vladi, ki bi v širšem smislu delovala skladno z interesi ameriške zunanje politike. To pomeni, da je minimizacija vloge bivših članov stranke v javnem sektorju nujna, prav tako tudi identifikacija in marginalizacija tistih političnih sil, ki bi nadalje lahko destabilizirali načrte, ki so si jih zastavile koalicijske sile (Dodge 2005, 25).

Po zavzetju Bagdada v aprilu 2003 je bil občutek med državljani jasen, končalo se je namreč petintridesetletno obdobje tiranije, do julija 2003 pa se je na odprtem političnem prostoru oblikovalo 140 različnih interesnih skupin in političnih strank. Poleg tega so začele tedensko in mesečno izhajati različne publikacije in tako se je vzpostavila platforma različnih političnih pogledov, ki so tedaj bila lahko svobodno izražena. Ta politična mobilizacija je bila močno razdeljena, saj nobena izmed njih ni imela močne javne podpore (Dodge 2005, 25–26).

Ko začasna koalicijska vlada (CPA – Coalition Provisional Authority) ni zmogla vzpostaviti reda, so se ZDA znašle pred vprašanjem: javno mnenje je zahtevalo stabilno in učinkovito vlado, ta proces pa naj bi izpeljali Iračani. Na tem mestu je postalo precej nejasno, kateri ljudje naj bi prevzeli to vlogo. Premalo bistvenega načrtovanja Iraka po invaziji in premajhno poznavanja države s strani določevalcev začasne vlade je pripeljalo do večje nestabilnosti, nasilja in kolapsa državne uprave. Pritiski državljanov so se stopnjevali, CPA pa je bila zadolžena za upravljanje politične tranzicije v vladajoči strukturi. Vladne politike so v tem smislu usklajevale svojo zavezanost k demokraciji na eni strani kot tudi potrebo državljanov, da sprevidijo novo politično elito kot iraško in legitimno (Dodge 2005, 26–30).

Tako je v juliju 2003 CPA ustanovil iraški vladni svet (IGC – Iraqi Government Council), katerega člani niso bili izvoljeni s strani ljudstva, temveč imenovani, ne glede na samo demokratičnost izbrane vlade pa je bilo začasni koalicijski vladi v interesu zgolj navzven opazna raznovrstnost članov. Ti člani naj bi predstavljali vse iraške etnične in verske skupnosti, v vlado pa je bilo vključenih 13 šiitskih, 5 sunitskih in 5 kurdskih predstavnikov ter en turkmenski in krščanski predstavnik. Na tem mestu bi omenili ključno kritiko sestave takšne nameščene vlade, ki je kot taka vzbudila politični diskurz, ki do tedaj ni bil ključen znotraj iraške notranje politike. Porajalo se je vprašanje, kako učinkovito je lahko vladanje nameščenih uradnikov, ki bi morali biti izbrani glede na svoje tehnično znanje in ne glede na strankarske, sektaške ali verske povezave. Po nekaj mesecih se je izkazalo, da je bila poteza imenovanja vlade popolnoma zgrešena, saj ni dosegala rezultatov, kar pa je seveda zelo težko, če je na sestanke sveta hodilo zgolj 5 ljudi (Dodge 2005, 33–34).

3 Teoretsko ozadje vojne v Iraku

3.1 Doktrina šoka kot model za ustvarjanje demokratičnega Iraka

Kot pravi Klein (2007, 327), naj bi se invazija na Irak promovirala zgolj na podlagi domnevnega posedovanja orožja za masovno uničenje, ter dodaja, da je to samo površinski oris celotne zgodbe. Na tem mestu uvede teorijo »modela«, ki služi kot načrt dela neokonservativne logike v regiji. Predpostavlja, da zagovorniki vojne menijo, da se na Srednjem vzhodu terorizem vzgaja v več državah, če naštejemo zgolj nekaj primerov, kot so ugrabitelji letal 11. septembra, ki so prihajali iz Saudske Arabije, Libanona, Egipta, Iran naj bi financiral Hezbolah, Irak pa pošiljal denar družinam samomorilskih napadalcev. Klein meni, da so zagovorniki vojne ideološko obremenjeni, njihov odgovor na mnoštvo terorizma v regiji pa je primanjkljaj prostega trga in demokracije.⁵

Administracija ameriške vlade je potrebovala zgolj en katalizator, eno državo, ki bi v osrčju regije razširjala neoliberalizem in demokracijo oziroma, kot je dejal Muravchik, cunami prek islamskega sveta. Znotraj notranje logike modela so se v enoten projekt strnili koncepti boja proti terorizmu, širjenje kapitalizma in izvedba volitev, tako da bi Srednji vzhod »očistili« teroristov, nastala pa bi ogromna cona prostega trga, kar bi zapečatile demokratične volitve, predsednik Bush pa je idejo naslavljaj kot širjenje svobode v obubožano regijo. Tu Klein

⁵ Irak je po vojni z Iranom začel v globok dolg, po prvi Zalivski vojni pa je prišlo do embarga, kar pomeni nezmožnost proste menjave na splošno.

(2007, 328) trdi, da gre za enako svobodo kot v Čilu v sedemdesetih ter Rusiji v devetdesetih letih prejšnjega stoletja, torej svobodo za zahodne multinacionalke in njihovo širjenje v sveže privatizirane države. To je jasno izrazil tudi predsednik Bush le dober teden po koncu hujših spopadov leta 2003, ko je dejal, da bo v desetletju prišlo do povezave prostega trga med Združenimi državami Amerike in Bližnjim vzhodom. Ideja o invaziji Iraka in preoblikovanje prav te države v »model« pa ni osnovana le na ogromnih rezervah nafte, ki jih Irak poseduje, temveč se tu odpirajo nova izhodišča, kot recimo postavitev novih vojaških baz. Klein omenja še eno precej pomembno tezo, in sicer ameriško prednost poznavanja Iraka.

Kot vemo, je zadnja večja invazija Združenih držav Amerike potekala leta 1991 prav v Iraku in 12 let zatem so v Pentagonu bojevanje v Zalivski vojni uporabljali kot predlogo na treningih, vojnih igrah ter delavnicah. Ena izmed teorij iger, ki ji je bil naklonjen tudi minister za obrambo v času invazije, Donald Rumsfeld, se imenuje »Shock and awe: Achieving Rapid Dominance«.⁶

Ključni poudarek te doktrine temelji na pomanjkljivostih vojskovanja iz leta 1991, razvoj novega orožja in satelitske tehnologije pa omogoča izredno natančen napad na usmerjene tarče, kar pomeni, da pride do kolapsa vojske in institucij v izredno kratkem času, poleg tega pa je v našem primeru iraška vojska po Zalivski vojni močno nazadovala, zaradi sankcij OZN pa je prišlo tudi do delne razpustitve vojakov, kar je Združenim državam Amerike dalo dodatni zagon, saj je bilo videti, da Irak v primerjavi s Sirijo in Iranom deluje kot najprimernejše ozemlje, kjer bi Amerika hitro prevzela oblast (Klein 2007, 329).

Kljub temu se moramo zavedati, da je Irak država starodobne kulture, z močnim arabskim nacionalizmom ter izrednim protiimperialističnim ponosom. Na tem mestu bi izpostavili izjavo Thomasa Friedmana, ko je dejal, da v Iraku ne gre za izgrajevanje družbe, temveč za ustvarjanje družbe. Klein se tako sprašuje, kaj se bo zgodilo z obstoječo družbo, če model predpostavlja ustvarjanje družbe. Odgovor je precej jasen, čeprav nikoli izrecno izrečen, velik del družbe bi namreč tako moral izginiti, ideja pa je v samem jedru predvsem konkretno imperialistično nasilje. Konstruktorji invazije so uporabili širok nabor t. i. »šok taktik«, v prvih dveh mesecih napada pa je ameriška vojska odvrгла okrog 30 tisoč bomb, kot tudi 20

⁶ Šok in strahospoštovanje: doseganje bliskovite dominacije je študija Državne obrambne univerze iz leta 1996, ki se pozicionira kot vsenamenska vojaška doktrina, čeprav je namenjena zgolj ponovitvi oziroma obnovitvi Zalivske vojne iz leta 1991.

tisoč natančno daljinsko vodenih raket.⁷ To je jasen pokazatelj, da doktrina šoka ne temelji le na vojaških operacijah proti sovražnikovim vojaškim silam, temveč je naperjena proti celotni obstoječi družbi na določenem ozemlju.

Ron Suskind razlaga, da je bila prvotna pobuda za invazijo prav ustvarjanje demonstracijskega modela, ki bi uravnaval vedenje kogarkoli, ki bi želel na kakršenkoli način spodkopati avtoriteto Združenih držav Amerike. Vojna strategija je bila tako drugotnega pomena, v samem jedru je šlo za globalni eksperiment behaviorizma.

Naslednji element, ki osvetljuje doktrino šoka, je njeno akutno zavedanje vojne kot medijskega spektakla. Invazija je bila predvajana v živo na mnogih mednarodnih TV postajah, trženje vzpostavljanja strahu pa je bil ključni del Busheve doktrine. Invazija je potekala kot neke vrste spektakel s skrbno izbranimi tarčami simbolnega pomena in je kot taka prej spominjala na teroristične napade kot pa na konvencionalno vojskovanje. Mediji so prikazovali t. i. »Shock and Awe« kot strategijo, ki temelji na masovni uporabi strelne moči, čeprav je doktrina vse več kot le to. Avtorji trdijo, da gre za prefinjen psihološki načrt, uperjen proti upirajoči se množici.

Klein (2007, 333) na tem mestu primerja psihološka orodja, uporabljena v invaziji, s priročniki obveščevalne agencija CIA (Central Intelligence Agency) in ugotavlja podobnosti med njima. Senzorna deprivacija in realno-časovna manipulacija čutov sta bili vključeni v napad, proces masovnega mučenja pa se je začel še pred samim začetkom invazije. V januarju leta 2003 so mediji začeli objavljati novico o prihajajočem »dnevu A«, ko naj bi se v Iraku zgodili tako uničujoči zračni napadi, da se iraška vojska bodisi ne bi želela ali pa niti zmogla bojevati. Harlan Ullman⁸ je pojasnil, da bi se s širokim naborom napadov v izredno kratkem času državni šok razbohotili do te mere, da bi imel tak učinek kot odvržena bomba na Hirošimo. Z uničenjem specifične infrastrukture in prekinitvijo linij pa bi istočasno paralizirali iraško vojsko.

Zavajanje in napačne informacije pa so postale sestavni del doktrine, ki je v prakso vojskovanja želela vključiti idejo teatralnosti (Rutherford 2004, 54).

⁷ Te rakete predstavljajo 67 odstotkov vseh, ki so kadarkoli bile ustvarjene.

⁸ Eden izmed ključnih avtorjev strategije »Shock and Awe«.

Na tem mestu opazamo subtilno metodo ustrahovanja s strani Pentagona, ki je pustila močno skrb pri prebivalcih Iraka, ki so prek satelitov ali telefonskih klicev iz tujine prejeli novice o prihajajoči invaziji.

3.1.1 Izvajanje psihološkega šoka

Sama fraza, t. i. »Shock and Awe«, je postala učinkovito psihološko orožje že pred napadom, saj državljani Iraka niso vedeli, kako silovit bo napad koalicijskih sil. En odgovor pa je bil podan dober teden pred začetkom invazije, ko je Pentagon povabil novinarje na testiranje bombe MOAB (Massive Ordnance Air Blast), ki s svojimi desetimi tonami velja za največji nejedrski eksploziv vseh časov. Četudi bomba ne bi bila uporabljena, pa je takrat vseeno predstavljala hud psihološki pritisk in, kot navaja Klein (2007, 334), je bila bomba prikazana kot instrument, podobno kot prikazujejo mučilne naprave zapornikom, preden jih začnejo mučiti.

V prvih dneh invazije so bili prebivalci Iraka podvrženi masovni senzorični deprivaciji. Vojska je sprva napadla vse komunikacijske sisteme, predvsem telekomunikacijske službe, kar je pomenilo, da po nekaj dneh v Bagdadu ni bilo delujočih telefonskih linij.⁹ V istih napadih je bilo uničenih tudi ogromno televizijskih in radijskih oddajnikov, to pa je pri prebivalcih vzbudilo dodatno psihološko trpljenje, saj niso mogli biti obveščeni, kaj se v državi sploh dogaja. Šok ujetosti in nezmožnosti komuniciranja z drugimi je pustil velik pečat, kar je bilo vidno tudi v lekarnah, kjer jim je hitro zmanjkalo antidepresivov. Dodaten pritisk pa je povzročil izpad električnega sistema in javne razsvetljave, ki je Bagdad zavil v popolno temo (Klein 2007, 334–336). Na tem mestu opazamo realno podobo šok terapije, ki so jo na svoji koži kolektivno občutili iraški državljani.

3.1.2 Ekonomska šok terapija in implementacija

»Samo kriza, resnična ali občutna, lahko proizvede resnične spremembe. Ko do takšne krize pride, so storjena dejanja le posledica idej, ki ležijo naokrog. In prav to je, kot verjamem, naša osnovna funkcija: razvijanje alternativ obstoječim politikam in jih obdržati žive ter dostopne, dokler nekaj, kar je politično nemogoče, postane politično neizogibno« (Friedman 1982, ix).

⁹ Uradni razlog za bombardiranje telekomunikacijskih sistemov je bil prekinitev stikov med Huseinom in njegovimi zavezniki, čeprav so obveščevalne službe pozneje odkrile, da Husein že vrsto let ni uporabljal telefona. Vprašanje za nadaljnjo obravnavo je, ali je bil napad na te sisteme vzpostavljen zaradi zasebnih pogodbenikov, ki bi z izgradnjo novih omrežij zelo zaslužili.

Kriza, ki jo je imel Friedman v mislih, ni vojaška, temveč ekonomska. V normalnih okoliščinah gospodarske odločitve temeljijo na interesih delodajalcev in delojemalcev, država pa med temi silami poskuša ustvarjati ravnotežje. Če pa pride do hude ekonomske krize, kot so recimo padec tečaja, zlom trga ali močne recesije, pa imajo politični odločevalci veliko več moči, saj lahko naredijo vse, kar je potrebno za razrešitev situacije (Klein 2007, 140).

V septembru leta 2003 so se v Bagdadu zbrali visoki uradniki iz vzhodne Evrope in Rusije, kjer so v Zeleni coni¹⁰ vplivnim Iračanom predavali o kapitalistični transformaciji. Eden izmed ključnih govorcev je bil Marek Belka, bivši poljski finančni minister, čigar prvi nauk je bil, da se neproduktivna državna podjetja nemudoma privatizira brez možnosti njihovega reševanja. Pet mesecev po invaziji je bilo ekonomsko stanje v Iraku nevzdržno, nezaposlenost je dosegla 67 % vseh dela zmožnih ljudi, masovno lakoto pa je preprečeval le program Združenih narodov iz leta 1995, imenovan »Nafta za hrano«, vključen v Resolucijo 986, ki je vzpostavil subvencionirano hrano in druge nujne potrebščine za vsa gospodinjstva s strani države. Belkov načrt je bil, da se vse subvencije ukinejo in le tako se bi lahko začel razvijati privatni sektor (Klein 2007, 342).

Paul Bremer, administrator začasne koalicijske vlade (Coalition Provisional Authority), je kmalu po prihodu v Irak začel izdajati pravne dekrete, ki so bili še bolj radikalni kot ekonomska šok terapija v Rusiji. V planu ameriške administracije naj bi Irak tako kot Rusija po hladni vojni postal prosto ozemlje, vendar bi tokrat bile prve v vrsti ameriške korporacije, ki bi si ustvarile ogromne dobičke. Ta transformacija je bila izpeljana mnogo lažje kot v drugih državah v Latinski Ameriki ali Afriki, saj so bili posredniki, kot recimo uradniki IMF (International Monetary Fund), praktično izključeni iz odločanja in prav razlika v dinamiki ekonomske preobrazbe razlikuje Irak od drugih »laboratorijev«. Pred začetkom invazije je bila iraška ekonomija zasidrana prek državnega naftnega podjetja in približno dvesto drugih državnih družb, ki pa so bile privatizirane že po prvih dveh mesecih po invaziji. Nadalje je Bremer predstavil nove ekonomske zakone, ki so bili sestavljeni na način, ki bi še dodatno privabil tuje investitorje. Eden izmed zakonov je znižal davke za podjetja s približno 45 na 15 odstotkov, naslednji je dovoljeval tujim podjetjem 100-odstotno lastništvo nad premoženjem v Iraku in še več, namreč 100-odstotni dobiček, zaslužen v Iraku, so lahko korporacije prenesle iz države, torej jim ni bila potrebna reinvesticija, prav tako pa niso bili obdavčeni.

¹⁰ Mesto znotraj mesta oziroma varna točka v Bagdadu, kjer so koalicijske sile imele svoje prostore in kjer je bila sprva vzpostavljena iraška vlada pod okriljem Združenih držav Amerike, t. i. »Coalition Provisional Authority«.

Prav tako je bilo določeno s pogodbo, da investitorji lahko podpisujejo pogodbe za štirideset let vnaprej z možnostjo obnovitve, kar pomeni, da bi bile prihodnje vlade Iraka odvisne od pogodb, ki so jih sklenili okupatorji. Bremerjevi zakoni več kot očitno niso bili izvirni, temveč le pospešena različica tistih iz prejšnjih ekonomskih šok terapij, sam na novo ustvarjeni trg v Iraku pa je bil v veliki meri podprt z davkoplačevalskim denarjem.¹¹ To je v medijih sprožilo primerjave z Marshallovim načrtom, pa tudi sam predsednik Bush je za rekonstrukcijo Iraka dejal, da je to »največja finančna dolžnost svoje vrste vse od Marshallovega načrta«. Klein pa na tem mestu trdi, da je Busheva administracija delovala ravno obratno. Praktično nič od zgoraj omenjenega denarja ni prišlo do iraških tovarn, prek katerega bi znova lahko začeli proizvajati in ohranjati vzdržno gospodarstvo ter zaposlovati Iračane. Namesto tega je administracija podpisovala pogodbe s svojimi zasebnimi pogodbenimi podjetji, ki so uvažala tuje delavce, prav zaradi prepričanja, da jih lahko nadzorujejo. Tako so Iračani lahko ostali spet zgolj nemi opazovalci, brez možnosti za vključitev v obnovo in rekonstrukcijo države. Čeprav je Bremer podpisoval zakone, pa pri izvajanju teh ni mogel veliko storiti, saj je Busheva administracija tudi na mestu javnih uslužbencev v Iraku močno omejila število ljudi, tako da so tudi konkretno gospodarsko preobrazbo ustvarjali in upravljali zasebni uradniki.¹²

Privatizirana pa je bila tudi ena izmed prvobitnih nalog, torej vzpostavljanje demokracije na lokalni ravni.¹³ Medtem ko so se tuje korporacije pogajale z USAID (United States Agency for International Development), so iraška državna podjetja stagnirala brez kakršnekoli finančne pomoči ZDA, tuje družbe pa so raje uvažale svoje izdelke in svoje delavce. Paul Bremer pa je prek svojih ekonomskih zakonov izrecno prepovedal iraški državni banki, da bi financirala državna podjetja. Razlog za bojkot iraških državnih podjetij ni praktične narave, temveč, kot je dejal Mohamad Tofiq, zgolj ideološke, saj nihče izmed političnih odločevalcev ni verjel v javni sektor. Prav ta ideološka zaslepljenost pa je imela veliko konkretnih posledic na samo obnovo Iraka po invaziji. Možnost rekonstrukcije države se je namreč močno zmanjšala s tem, ko so s svojih delovnih mest bili odstranjeni ljudje z izkušnjami, oslabil se je glas sekularnih Iračanov¹⁴, obenem pa povečal upor jeznih ljudi. Odločitev o neomejenem uvažanju in tujem lastništvu nad iraškim premoženjem pa je močno zmotilo iraške

¹¹ 38 milijard iz strani Kongresa ZDA, 15 milijard od drugih držav ter 20 milijard, pridobljenih iz iraške državne naftne družbe.

¹² Družba Bearing Point, podružnica KPMG, 240 milijonov dolarjev za izgradnjo tržnega sistema, Adam Smith International, pogodba za pomoč privatiziranja v Iraku.

¹³ Ta posel je dobilo podjetje iz Severne Karoline, imenovano Research Triangle Institute, v skupni vrednosti 466 milijonov dolarjev oziroma 167 milijonov, kot navaja drugi vir: (Chaterjee 2004)

¹⁴ Predvsem posamezniki, ki politiko ločujejo od cerkve in njenih vplivov na odločanje na političnem prostoru.

poslovneže, ki so s svojimi dohodki začeli sponzorirati upornike in tako je nasilje postalo enostavna poslovalna logika, saj več problemov v Iraku pomeni manj vmešavanja tujih investorjev na gospodarski trg (Klein 2007, 352).

Neoliberalni diskurz je tako popolnoma prevetрил Irak, zasebni pogodbeniki pa so hitro začeli izkoriščati svobodo, ki so jo vzpostavile koalicijske sile in pozneje tudi CPA. Z zagotovljenimi pogodbami, brez kakršnegakoli nadzora ali regulacije so zasebna podjetja začela slediti klasični kapitalistični logiki, da s čim manjšim vnosom dosežejo čim večji prihodek. Največji pogodbeniki so podpisovali posle s podpogodbeniki, ki so pogodbe prodajali tudi Iračanom, ki so kot zadnji v vrsti dobili le delček celotnega denarja, namenjenega izvedbi pogodbe. V letu 2006 je Irak začelo zapuščati veliko zasebnih podjetij z opravičilom, da projektov ne morejo dokončati zaradi velike stopnje nasilja in nemirov. V njihova podjetja so se iztekle milijarde dolarjev, vendar učinka oziroma dejanske rekonstrukcije v veliki meri ni bilo. Ta katastrofalen poraz pri obnovi osnovnih storitev, infrastrukture in varnosti pa je bil eden izmed ključnih za vzpon nevarnih fundamentalizmov in sektaških konfliktov. Irak pod Paulom Bremerjem pa je bil logični zaključek teorije Čikaške šole; javni sektor, zreduciran na minimalno število zaposlenih, od katerih je večina pogodbenih delavcev, katerih naloga je podpisovati pogodbe z zahodnimi multinacionalkami, okrog njih pa ogromno število ljudi, ki se je zaradi nezmožnosti vključevanja v rekonstrukcijo tako ekonomskega kot političnega sistema vse bolj začelo vključevati v verski fundamentalizem, ki je postal edini vir moči, prek katerega bi dosegli spremembe (Klein 2007, 355–359).

3.2 Imperialna strategija ZDA pred invazijo na Irak (Noam Chomsky)

V jeseni leta 2002 se je v globalnem načrtu Združenih držav Amerike v ospredje vse bolj postavljala namen ohranjati hegemonijo prek grožnje ali vojaške sile v smislu vzpostavitve t. i. »Velike imperialne strategije«. Ta naj bi se zavzemala za enopolen svet, v katerem Združene države Amerike nimajo enakovrednih tekmecev, to pa je pogoj, da ostane trajna sila, tako da je nobena država ali koalicija ne bi mogla izzvati kot globalno voditeljico, zaščitnico ali upraviteljico globalnega reda. Ta strategija si pridržuje pravico, da sproži preventivno vojno po svoji volji, tarča preventivne vojne pa ima naslednje značilnosti:

- Tarča se ne more oziroma se zelo težko ubrani napada.
- Mora biti dovolj pomembna, da je vredna morebitnih težav ali problemov.

- Obstajati mora način, da se tarčo predstavi kot največje zlo in pomembno grožnjo našemu preživetju.

Kot je hitro opazno, izpolnjuje Irak v tem primeru vse potrebne kvalifikacije. Prva dva pogoja sta očitna, saj je iraška vojska v času napada koalicijskih sil bila iz različnih, že prej omenjenih razlogov, precej omejena, država kot taka pa poseduje ogromne količine nafte in je v luči zahodnih držav precej pomembna. Tretji pogoj pa je bil vzpostavljen v veliki meri prav prek medijske propagande (Chomsky 2003, 8–12).

Od septembra 2002 dalje je administracija ameriškega predsednika v medije poslala namige na povezavo med Al Kajdo, Sadamom Huseinom in napadom na Svetovni trgovinski center. Le v nekaj tednih je večina ameriške javnosti Irak oz. Sadama Huseina prepoznala kot grožnjo Združenim državam Amerike, kmalu zatem pa je skoraj polovica vprašanih verjela, da je Irak stal za napadi 11. septembra 2001 in da so med napadalci bili tudi Iračani. Te namišljene grožnje in vzpodbujanje strahu med ljudmi je invazijo v njihovih očeh naredilo legitimno, čeprav je, kot pravi Chomsky (2005, 3), vojna klasičen primer izvajanja agresije, kar je uvidela tudi večina svetovnega javnega mnjenja, ki je vojni nasprotovala.

Temeljna domneva, ki leži za imperialno strategijo, velikokrat ostane neizrečena, saj je njena resnica preveč očitna. Chomsky tu govori o Wilsonovem idealizmu, torej tisti, ki so na poziciji vodje kot tudi njihovi svetovalci, opravljajo dobro, celo plemenito delo. Zato so njihovi posegi v osnovi nujno pravični, čeprav občasno nerodni v izvedbi. Če to misel prenesemo na sodobno raven, opazamo vodeče načelo, ki določa parametre, znotraj katerih se zgodi debata o oblikovanju politik. Soglasje je tako široko, da izključuje zgolj ostanke na levem in desnem polu ter gradi načelo Amerike kot zgodovinskega v ospredje potisnjenega čuvaja.. Zgodovina ima namreč razpoznavno usmeritev in med vsemi narodi sveta ZDA manifestirajo namen zgodovine. Prav njihova nadvlada je uresničitev namena zgodovine in vse, kar dosežejo, je namenjeno skupnemu dobremu, primarno načelo zunanje politike, zakoreninjeno že v Wilsonovem idealizmu, je nujnost ameriške misije kot čuvaja zgodovine, da preoblikujejo globalni red in ohranjajo svojo prevlado, ki jo vodi nujnost vojaške superiornosti, ki je projektirana globalno (Chomsky 2003, 24–25).

3.3 (Ne)pomembna tveganja v Iraku

Chomsky (2003, 66) pravi, da bi vojna v Iraku lahko sprožila množitev orožij za množično uničenje ter terorizem, ta tveganja pa so nepomembna v primerjavi s pridobitvijo nadzora nad Irakom, vzpostavitvijo norme preventivne vojne in povečanjem politične moči v notranji politiki. Chomsky nadaljuje s citatom direktorja CIA, Georgea Teneta, da bi vojna v Iraku sprožila nove domače teroristične grožnje kot tudi globalno razširila protiameriški in protizahodni občutek in v primeru napada Huseinu ne bi preostalo drugega, kot da sproži svoje domnevno jedrsko orožje znotraj ZDA in tako aktivira svoje že aktivno omrežje. Mnogo akademikov pa je mnenja, da potencialne tarče ZDA vedo, da jih lahko zadržijo zgolj z zastraševanjem prek orožja za masovno uničenje. Pričakovano je bilo, da bi napad na Irak spodbujal množitev takega orožja na bolj neposreden način. Če bi Husein imel takšno orožje, bi prav gotovo nad njim izvajal močan nadzor, v primeru napada na državo pa bi se iraška družba sesula, prav tako tudi nadzor nad takim orožjem, kar pa bi lahko imelo katastrofalne posledice v smislu preprodaje na črnem trgu.¹⁵

Kritiki Bele hiše so hitro omejili svoje komentarje o vojni zgolj na razorožitev, povezave s terorizmom in zastraševanjem. Referenc na osvobajanje in demokratizacijo skorajda ni bilo. V primeru Iraka naj bi bila konstruktivna rešitev za spremembo režima že zgolj umik ekonomskih sankcij, ki so obubožale družbo, praktično izničile srednji razred in uničile možnost alternativ tedanjemu režimu, obenem pa so ga te sankcije zgolj okrepile. Osnovna raven demokracije je znova zreducirana na formalnost, kar nakazuje tudi administrativni organigram Civilne organizacije za povojni Irak, začeni s Paulom Bremerjem, ki mu sledijo generali ter drugi vladni uradniki. Na samem dnu organigrama, brez imen in funkcij, so zapisani le iraški ministrski svetovalci. Prav na tem mestu lahko opazimo preobrat v ameriški zunanji politiki glede nadzora nad povojnim Irakom. Vsepovsod drugje so Združene države Amerike hitro predale vajeti in stroške drugim, vendar je bila v Iraku zgodba drugačna, saj so vse politične odločitve prišle iz Washingtona (Chomsky 2003, 72–78).

¹⁵ Raziskave po invaziji so namigovale, da so bila ozemlja, kjer bi se lahko dogajalo razširjanje takih orožij, popolnoma izropana.

4 Ameriška zunanja politika v Iraku med leti 2003–2010

V tem delu diplomske naloge se bomo posvetili ključnim politikam v Iraku, ki so se med leti 2003 in 2008 izvajale v Bushevi administraciji, ter nadaljevali z orisom politik v letu 2009 in 2010¹⁶, ko je predsedovanje Združenih držav Amerike prevzel Barack Obama, čeprav moramo poudariti, da se nemiri nadaljujejo in da vojne še ni konec, zato bodo tudi naši zaključki variirali in bili na trenutke delni oziroma nepopolni. Predvsem nas bo zanimalo nekaj ključnih dokumentov v letih 2005 ter 2007 ter dva nagovora sedanjega ameriškega predsednika Baracka Obame, in sicer prvi iz časa začetka njegovega predsedovanja v letu 2009 ter drugi ob umiku vojaških enot iz Iraka avgusta 2010. Na tem mestu bi omenili, da bomo predstavitev politik in analizo politik umestili v obdobje po invaziji, torej v obdobje dejanske vojne, od meseca maja 2003 dalje, saj smo trajanje pred in med invazijo zarisali že v prejšnjih poglavjih.

4.1 Uspeh operacije »Iraška svoboda«, interpretacija neokoservativne sfere

Preden orišemo vladne zunanje, ekonomske ter socialne politike, ki so jih izvajali v Bushevi administraciji, bi bilo primerno, da sprva hermenevitično uvedemo nekatere cilje, ki so si jih t. i. »neokonservativci« zadali za pomembne za končanje operacije in prehod v demokratični sistem. Plesch (2005, 47) meni, da je hiter kolaps avtorskega režima označil ključen moment za zagovornike same invazije. Operacija »Iraška svoboda« in njene posledice so povzročile veliko problemov samim državljanom Iraka, njihovim sosedam, mednarodni skupnosti in zagovornikom vojne. Zadnjim je največ problemov povzročal neuspeh pri iskanju orožja za masovno uničenje ter pomanjkanje učinkovitega planiranja za obnovitev Iraka, kot tudi vse več nasilja, ki so ga povzročali nasprotniki novega sistema.

Kljub temu so zagovorniki vojne še naprej promovirali padec Huseina, Frum in Perle (v Plesch 2005, 54–58) pa pojasnjujeta, da je operacija popoln uspeh prav zaradi naslednjih trditev:

- Grožnja Huseinovega pravega kot tudi potencialnega orožja za masovno uničenje se je končala (če bi takšno orožje obstajalo, bi se njihova grožnja lahko s prenosom na druge države predvsem povečala, ne zmanjšala).

¹⁶ Raziskovanje bomo omejili na 31. avgust 2010, ko so se iz Iraka uradno umaknile vse vojaške enote, ter uvedli še Obamov nagovor državljanom, vezan prav na vojno v Iraku.

- Odstranjen je bil režim, ki je podpiral terorizem več kot trideset let (ta trditev ima lahko več interpretacij; s prevzemom oblasti gotovo ne moremo trditi, da je nek režim odstranjen, kot je jasno pokazalo tudi stanje v Faludži, kjer je še leto po invaziji vojska ZDA trdila, da tako člani stranke Baath kot teroristi iz drugih držav pobijajo ameriške državljane).
- Naučili smo se pomembnih lekcij, kako se bojevati v regiji in kako jo potem tudi obnoviti.
- Drugim potencialnim sovražnikom smo pokazali, kako ZDA hitro in učinkovito z minimalnim številom svojih žrtev popolnoma premaga številčno sovražnikovo vojaško silo (intenzivna vojna leto po koncu invazije kaže, da je število umrlih vojakov zgolj strmo naraščalo, paravojaške enote in teroristi, ki so se med drugimi privzdignili iz razpuščene Huseinove vojske, pa kažejo na to, da iraška vojaška sila še zdaleč ni bila premagana).
- Odstranili smo najbolj krutega in tiranskega voditelja v arabskem svetu (Frum in Perle sta sicer zapisala nekaj pomembnih točk o slabih politikah v Iraku in tako opominjata bralce, da vse vojne vključujejo napake in tveganja, in čeprav je Husein resnično bil odstranjen, je to zgolj en cilj od vseh zgoraj naštetih, ki je bil uresničen).

Politična atmosfera v in okoli vojne v Iraku je bila in je še vedno izredno negativna. V letu 2004 se je iraško zavedanje prisotnosti ZDA popolnoma spremenilo in bilo usmerjeno v vojake kot okupatorje in ne osvoboditelje. V takšnih okoliščinah sta pridobitev in uporaba dobrega obveščanja za izvajanje operacij postali zeli težki, zavračanje mednarodnega prava pa je oslabilo položaj Združenih držav Amerike v vojaškem in političnem smislu tako pred kot po kampanji. Neokonservativna politika, izvajana v Iraku, je nasprotovala sama sebi in je bila močno destruktivna za iraški narod (Plesch 2005, 58).

V sledečih poglavjih pa si bomo ogledali strukturo posameznih izvajanih politik, omejili pa se bomo na tiste, ki so najmočnejše zaznamovale Irak, in jih podkrepili z analizami izjav ameriške vladne administracije.

4.2 Uvajanje vladnih politik v letu 2003

Konec maja 2003 so v OZN soglasno sprejeli resolucijo 1483, ki je preklicala sankcije proti Iraku z namenom pomagati državljanom za boljšo prihodnost, kjer si bodo vladali sami, se znova priključili svetovnemu gospodarstvu in ohranjali svetovni mir (Resolucija 1483).

Združene države Amerike so na resolucijo podale odgovor, da bodo v Iraku toliko časa, dokler ne bo na dobri poti k demokraciji, torej z enotno vlado, ki upošteva vladavino prava (Bush 2003).

Na tem mestu bi omenili, da omenjena resolucija spada na naddržavni nivo, kljub temu pa trdimo, da izvajanje resolucije s strani avtoritete¹⁷ ni bilo korektno. Tu bi omenili zgolj sedmi člen, ki narekuje vrnitev vseh redkih primerkov in eksponatov iz muzejev, ki so bili odstranjeni od leta 1990 dalje, ter prepoved trgovanja z njimi. Ko se je po padcu režima leta 2003 začelo ropanje Bagdada in okolice, je Donald Rumsfeld dejal, da je to zgolj nezaželena posledica invazije, premalo nadzora nad vsemi muzeji in arheološkimi izkopavališči pa je vodilo do posledično popolnoma izropane države (Breitkopf 2007).

V septembru 2003 je predsednik Bush nagovoril svoje državljane o napredku vojne v Iraku in izpostavil ključne dejavnike, ki sovpadajo z uradnimi nameni administracije:

- s pomočjo obveščevalnih služb kot tudi samih Iračanov koalicija prevzema pobudo in izvaja neposredno akcijo nad teroristi;¹⁸
- administracija spodbuja transfer suverenosti in avtoritete na iraško ljudstvo, temu v namen pa je bil sestavljen iraški vladajoči svet iz 25 Iračanov, ki so že vzpostavili večino ministrstev, 90 odstotkov mest in krajev pa naj bi že imelo lokalne vlade (White House Archive 2003).

Bush se nadalje naveže na resolucijo Varnostnega sveta o oblikovanju nove iraške ustave, ki pa se je oblikovala šele dve leti pozneje. V nagovoru ni omenjenih orožij za množično uničenje, kljub temu pa je velik poudarek namenjen povečanju izdatkov za iraško rekonstrukcijo v smislu varnosti in infrastrukture.

¹⁷ »Avtoriteta« v Resoluciji 1483 zavzema največje države okupatorke, torej ZDA, Veliko Britanijo in Severno Irsko.

¹⁸ Pozneje se je izkazalo, da so obveščevalne službe le redko prihajale do koristnih informacij v zvezi s teroristi.

Po temeljitem ogledu ozadja zahtevka za povečanje proračuna opazamo, da je proračun namenjen ekskluzivno vojaškim silam, njihovi opremi in koalicijski podpori, v skupni vrednosti 51 milijard dolarjev ter dodatnih 20 milijard za obnovo Iraka. Ocene administracije pa so nakazovale, da Irak potrebuje približno 70 milijard za popolno okrevanje (White House Archive 2003).

Če zgolj primerjamo zgoraj ocenjene stroške s porabljenim denarjem za zasebne pogodbenike, vidimo, da je administracija v samem bistvu delovala, kot si je zamislil Friedman, saj je samo do leta 2007 bilo za zasebne pogodbenike porabljeno več denarja, kot bi ga Irak potreboval za popolno obnovo. Ostaja vprašanje, do katere meje lahko država predaja davkoplačevalski denar v roke zasebnih pogodbenikov, kajti konkretni učinki tega zapravljanja niso očitni (Risen 2008).

4.3 Vladne politike v letu 2004 in prenos suverenosti na iraško ljudstvo

Največji cilj Busheve administracije v letu 2004 je gotovo bil prenos suverenosti na iraško ljudstvo. V svojem nagovoru je tedanji predsednik ZDA oznanil 5 korakov do doseganja svobode in demokracije:

- predaja vladanja suvereni iraški vladi (ključne naloge nove vlade so dnevne operacije vlade in ministrstev, priprava na volitve ter povečevanje varnosti);
- ustvariti stabilnost in varnost za demokratični Irak (koalicijske sile ostajajo v Iraku in delujejo pod okriljem ameriškega poveljstva);
- nadaljevanje obnovitve infrastrukture (izoblikovanje zasebnega gospodarstva ter nove denarne valute);
- povečati mednarodno podporo;
- pomikanje proti svobodnim državnim volitvam, ki bodo vzpostavile nove voditelje (izoblikovanje tranzicijskega državnega zbora, ki bo prvo izvoljeno telo, katerega prva ključna naloga bo predvsem oblikovanje nove ustave).

Začasna vlada Paula Bremerja, ki naj bi ji svetoval tudi iraški vladajoči svet, je v juniju predala suverenost začasni iraški vladi (Iraqi Interim Government). Ta vlada prav tako ni bila izvoljena, temveč imenovana ter priznana s strani ZDA, OZN in nekaterih drugih držav. S tem

prenosom suverenosti se je končala misijačasne vlade kot tudi vladajočega sveta (White House Archive 2004).

Opažamo, da kljub predaji suverenosti v letu 2004 vseeno ni prišlo do izrazitejših premikov proti demokraciji, temveč, kot smo povzeli že v teoretskem delu, predvsem do gospodarske liberalizacije. S tem ciljamo na to, da je bila časna vlada imenovana s strani ZDA, naloge, ki so jih ministrstva opravljala, pa so bile predvsem administrativnega tipa, saj so nastavki v smislu nove denarne valute, ki je tako odprla možnosti za tuje investicije, kot tudi širjenje zasebnega gospodarstva predvsem ideje neoliberalne logike, ki odpira možnosti za tuje korporacije in ne za samo iraško ljudstvo.

4.4 Svobodne volitve v letu 2005 in vzpostavljanje novih strategij

V januarju 2005 so se izvedle prve svobodne volitve z namenom vzpostavljanja zakonodajnega telesa, ki bi oblikoval novo ustavo. Na volitvah leta ni nastopila sunitaska manjšina zaradi nasprotovanja okupaciji, zato je rezultat prvih volitev precej pristranski oziroma ogrozi svojo legitimnost, če gledamo s perspektive demokratičnega vidika, saj okrog 35 % državljanov, sunitov, ni imelo možnosti izbire svojega kandidata (Moubayed 2010).

V letu 2005 se je obnovila in na novo vzpostavila državna strategija za zmago v Iraku in velja kot eden izmed najpomembnejših dokumentov. Navedli bomo zgolj nekaj ključnih točk, pomembnih za naše raziskovanje, in jih zatem tudi interpretirali.

Zmaga v Iraku je definirana prek treh nivojev:

- kratkoročni: napredek pri boju proti teroristom, doseganje političnih mejnikov, izgrajevanje demokratičnih institucij;
- srednjeročni: Irak si sam zagotavlja varnost ter deluje pod ustavno vlado in uresničuje svoj gospodarski potencial;
- dolgoročni: Irak je varna, stabilna, združena ter v mednarodno skupnost vključena država in partner pri globalnem boju proti terorizmu.

Od uveljavitve tega dokumenta je minilo pet let in če se ozremo na srednjeročni plan, vidimo, da je popolnoma neizpolnjen, saj do današnjega dne Irak nima funkcionalne vlade, prav tako

si sam ne zagotavlja varnosti, saj je prisotnih še približno 50 tisoč vojakov, ki varnostno usposablajo Iračane.

Omenjeni dokument vsebuje tudi osem strateških stebrov, za naše raziskovanje pa je pomemben predvsem tretji.

Strateški cilji tretjega stebra temeljijo na demokratičnem razvoju Iraka:

- podpora iraškim uradnikom pri zavzemanju za vključevanje državljanov v politični proces;
- ponujanje nasvetov in tehnične podpore glede učinkovitega vladanja in volitev;
- pomoč pri izgradnji državnih institucij, ki so del regionalnih in sektaških interesov;
- pomoč pri uvajanju učinkovitih vladnih teles na lokalni, provincialni in državni ravni;
- pomoč pri ustvarjanju izobraževalnih programov, prek katerih Iračani pridobijo znanja o razumevanju svojih pravic in dolžnosti v demokratičnem sistemu;
- promoviranje transparentnega delovanja v vseh treh vejah oblasti;
- podpiranje truda tranzicijske vlade pri razvijanju legitimnih institucij na področju zakonodaje, policije, sodstva in javne uprave (White House Archive 2005).

Menimo, da si je Busheva administracija zadala relativno visoke cilje, prek katerih bi lahko dosegli spremembo režima v samem jedru, vendar se nam kljub temu poraja vprašanje, ali je ta pomoč namenjena zaščiti interesov iraškega ljudstva ali zaščiti interesov ZDA. Če spomnimo na okvir, ki ga zastavi Naomi Klein, so taisti ljudje bili s strani ameriške vojske izpostavljeni psihološkemu pritisku, pozneje prek Bremerja pa tudi po t.i. zakonu »de-ba'athification¹⁹« in tu trdimo, da je izgradnja institucij spet le krinka, za katero se skrivajo ekonomski interesi držav okupatork.

V oktobru 2005 je prišlo do vzpostavitve nove demokratične ustave, pri kateri so sodelovali tudi suniti, decembra pa je prišlo do volitev iraškega državnega zbora, kjer so suniti prav tako nastopili.

¹⁹ Zakon o odstranitvi vseh javnih uslužbencev, ki so kdajkoli bili v Saddammovi stranki Baath.

4.5 2006 kot tretje leto vojne

Na tem mestu moramo dejati, da uradne politike iz arhiva Bele hiše žal niso na voljo, zato bomo opisali zgolj junijski komentar iz pisarne državnega sekretarja o napredku v Iraku na področjih, ki jih obravnavamo.

Koalicijska akcija na področju gospodarskega izgrajevanja je temeljila na uvozu ekonomskih strokovnjakov v Irak, ki naj bi s tehničnim znanjem pripomogli k ustvarjanju javnega finančnega sistema, ki bi bil zanesljiv in transparenten. Administracija naj bi prav tako koordinirala podporo ekonomskega okvirja izdelave politik, ki bi povečeval investicije, ustvarjanje delovnih mest in gospodarsko rast. Obenem je predsednik Bush imenoval Carlosa Gutierreza, ki naj bi v Iraku pomagal ugotoviti, kakšno pomoč lahko ZDA nudijo na področju povečevanja prodaje nafte in ustvarjanje elektrike (White House Archive 2006).

Opažamo, da je v letu 2006 zgodba o demokraciji relativno poniknila, saj na straneh arhiva Bele hiše nismo našli nobene reference za nadaljnji razvoj te zgodbe, več kot očitno pa je v prvi plan diskusij prihajala stabilizacija gospodarstva in očitne intervencije Združenih držav Amerike predvsem na področju pridobivanja nafte.

4.6 Nova pot v Iraku, leto 2007

Busheva nova strategija iz januarja 2007 je temeljila na šestih ključnih elementih:

- Iračani naj vodijo,
- pomagajmo jim zaščititi narod,
- izolirajmo ekstremiste,
- ustvarimo prostor za politični napredek,
- prizadevajmo si za raznovrstno politiko in gospodarstvo,
- pozicionirajmo strategijo v regionalni okvir.

Ključni elementi političnega pristopa temeljijo na koalicijskem prizadevanju za ohranjanje strateškega partnerstva s šiiti, suniti in Kurdi; partnerstvo med predsednikom vlade in Združenimi državami Amerike, kjer so naloge udeleženih jasno zastavljene (White House Archive 2007a).

Ekonomska slika v letu 2007 je kazala precej neenakosti. Ključni ekonomski kazalci sicer kažejo zmanjšano število nezaposlenih, vladni prihodki pa so se zaradi visokih cen nafte rahlo

dvignili. Kljub temu se zaradi slabe varnosti premalo zasebnih podjetij odloča za investicije v državi, na drugi strani pa se veliko državljanov pritožuje nad podkupljivostjo vlade ter da obstaja veliko pomanjkanje osnovnih storitev, kot so elektrika, zaloga goriva, kanalizacija, voda, zdravstvena oskrba (White House Archive 2007b).

Pod vtisom že omenjenih izvajanih politik se sprašujemo, kako je mogoče, da je v letu 2007 še vedno takšno pomanjkanje na državni ravni, ko pa se povprečno za oskrbovanje osnovnih storitev letno nameni, kot smo že omenili, okrog 50 milijard dolarjev. Gotovo je del odgovora povezan z uporniškimi napadi in samo državljansko vojno, ki je izbruhnila v Iraku, vendar so koalicijske sile zmanjšanje nasilja navedle v svojih politikah, kar pomeni, da njihovo delo ni bilo uspešno opravljeno do te mere, da bi Iračanom zagotovili nujne osnovne storitve za preživetje.

4.7 2008 kot zadnje leto izvajanja politik predsednika Busha

V svojem govoru ob peti obletnici vojne je predsednik Bush poudaril oziroma ponovil že večkrat slišano retoriko o strmoglavljenju režima Sadama Huseina, povečevanju možnosti demokratične tranzicije kot tudi zmanjšanju teroristične grožnje kot take v državi. Njegove teze so vključevale trditve o zmanjšanju nasilja v celotnem Iraku, zmanjšanju civilnih smrti, zmanjšanju sektaških pobojev, ponikanju napadov na ameriške bojne enote, koalicijske sile pa so ujele ali usmrtila na tisoče ekstremistov. Predsednik je nadaljeval z opisom napredka demokracije, vendar kaj več kot uradnih volitev in oblikovanja ustave v letu 2005 ni omenil (Bush 2008a).

V letu 2008 je prišlo do preklica izvajanja zakona o t.i. »de-ba'athification« za uradnike srednjega ranga, kar pomeni, da jim je bila dovoljena vrnitev na položaje vladnih uslužbencev. Februarja je bil sprejet proračun, ki je predvideval večjo porabo denarja za varnostne projekte, kar pomeni, da je iraški proračun predvideval tri četrtine pokrivanja stroškov za svoje varnostne ekipe, skupno več kot 9 milijard v letu 2008. Vseeno pa administracija poudarja, da bi umik iz Iraka v tem trenutku pomenil izdatne strateške stroške za ZDA in povečal možnosti napada Al Kajde na domačem ozemlju ter predvsem pokazal skrajnim skupinam, da ZDA ne držijo svoje obljube, kar pa bi lahko imelo hude posledice za domovinsko varnost (Bush 2008b).

Na tem mestu bi zaokrožili oris izvajanih politik s strani Busheve administracije in omenili zgolj to, da je naša raziskava poskušala prikazati raznovrstnost teh politik in možnosti inovativnega truda, ki bi ga svetovna sila morala prikazati. Opažamo, da temu ni tako in da je bilo v načrtu vseh let predsedovanja Busha sicer konstantno omenjeno, kaj narediti in predvsem kako narediti, da bi prišlo do demokratične tranzicije v Iraku, toda instalacija kvazidemokratičnih institucij na eni strani in ogromne količine porabljenega denarja za varnost na drugi žal niso dejstvo, ki bi nakazalo kakovostno formulacijo delovanja administracije, temveč predvsem ad hoc rešitve, prilagojene trenutnim razmeram.

4.8 2009 kot prvo leto predsednikovanja Baracka Obame

V svojem prvem govoru o Iraku kot predsednik Barack Obama poudarja nujnost razumevanja položaja, v katerem je bila ZDA v tistem času. Nadaljuje, da je že prvi dan svojega predsedovanja sestavil moštvo, ki bo temeljito preučilo strategijo v Iraku, ki bi učvrstilo položaj Iraka ter okrepilo ameriško državno varnost. Ključnega pomena se nam na tem mestu zdi poudarek, da mora imeti dolgotrajna rešitev v Iraku politične ter ne vojaške konotacije, saj prihaja čas, ko bodo Iranci prevzemali odgovorne politične odločitve glede svoje prihodnosti. Nadaljnja strategija za Irak je povzeta s sledečimi mislimi:

Za dosego suverenega, stabilnega in samozadostnega Iraka je potrebna uresničitev ciljev, kot so vzpostavljanje pravičnega, reprezentativnega in verodostojnega iraškega vladanja, izgradnja novih trgovinskih povezav in ustvarjanje partnerstva z ljudmi in vlado Iraka, ki bo prispevalo k miru in varnosti v regiji.

Pomemben mejnik, ki ga Obama omeni, je vezan na vtis popolnega opravljanja nalog, ki so si jih zadali v administraciji pred njim. S tem merimo na njegovo zavedanje, da se v Iraku gotovo ne bodo mogli znebiti vseh tistih, ki nasprotujejo ZDA, prav tako ne bodo patrolirali po iraških ulicah, dokler te ne bodo popolnoma varne, prav tako pa ne bodo v nedogled ohranjali zaveze, ki je otežila delo vojske. Borba ameriških vojaških sil je dala Irčanom priložnost za boljšo prihodnost, ki jo morajo sami izkoristiti.

Zato je prvi del Obamovega načrta prav odhod vojakov iz države, ki naj bi se v popolnosti zgodil do konca 2011. Po odhodu bojnih vojaških sil 31. avgusta 2010 sledi drugi del načrta, ki bo temeljil na podpori iraške vlade in njihovih varnostnih sil, ko bo tranzicijska sila izvajala tri ključne naloge, in sicer: trening, opremljanje in svetovanje iraškim silam, dokler

bodo te nesektaške, izvajanje protiteroristične misije ter ščitenje civilnega in vojaškega prizadevanja znotraj države.

V drugem delu načrta naj bi v Iraku ostalo do 50 tisoč vojakov. Z odhodom vseh vojakov pa se začne izvajanje diplomacije, dolgotrajni uspeh iraškega naroda pa je odvisen od njihovih voditeljev. Irak je suverena država z legitimnimi institucijami in ZDA ne smejo prevzemati njihovega mesta, kljub temu pa močan političen, diplomatski in civilni trud na strani ZDA lahko doprinese k večjemu napredku. Potrebna je močna asistenca milijonom Iračanov, ki trpijo posledice vojne, saj je to tako ameriški interes kot tudi moralna obveza – pomagati.

Obama je nadalje jasno izrazil namene ZDA, da spoštujejo suverenost države in ne terjajo njenega ozemlja in virov. Želijo zgolj izgraditi trajnostno razmerje, utemeljeno na vzajemnih interesih in spoštovanju, prav to pa sodi že v tretji del strategije, torej obširno vključevanje v regijo. Prihodnost Iraka je nezdružljiva brez prihodnosti širšega dela regije in vsak narod se mora zavedati, ne glede na svoj odnos do ZDA, da bo konec vojne v Iraku pomenil novo obdobje ameriškega vodenja in vključevanja na Bližnjem vzhodu (Huffington Post 2009).

Opisani govor Baracka Obame nakazuje na to, da sprememba administracije želi doseči tudi neko spremembo v politikah. Prva očitna razlika leži v primarni skrbi za odhod vojakov. Kot vemo, se je z zamenjavo političnih položajev v Beli hiši spremenila tudi miselnost o sami vojni o Iraku.²⁰ Vendar pa prek besedila opazamo, da je premalo misli namenjenih oblikovanju demokracije, za katero so se v tej vojni sploh borili. V enem izmed naslednjih poglavij bomo razdelali tudi genealogijo državljanstva v Iraku in poskušali razumeti, kako uveljavitev demokratičnih institucij sploh lahko v državi plemenskih skupnosti deluje.

4.9 Konec operacije Iraška svoboda in začetek operacije Nova zora

V svojem govoru Obama sprva izpostavlja konec bojnih operacij v Iraku ter preloži odgovornost za varnost na Iračane. Nadaljuje s pohvalo nad izvedenimi volitvami in visoko udeležbo ter opozarja, da se nasilje z odhodom Američanov še ne bo končalo. Kljub temu je konec vojne v interesu tako Iraka kot ZDA in kot voditeljica svobodnega sveta, bodo ZDA razširjale svobodo in priložnosti za vse ljudi. Tako se naveže na zgodovino in opisuje ZDA kot nosilko bremena promotorke svobode in človeškega dostojanstva v drugih deželah ter potrdi novo obdobje v Iraku, imenovano Nova zora, ki bo temeljilo na postavkah, opisanih že v prejšnjem poglavju (Obama 2010).

²⁰ Spomnimo, da je Barack Obama v letu 2002 glasoval proti agresiji oziroma invaziji.

Sam govor je bil zelo taktično premišljen, saj ni vseboval veliko dodane vrednosti s konkretnimi idejami za razvoj Iraka, prav tako pa ni naslovil ključnih vprašanj, kot recimo primerjava varnosti v Ameriki zdaj glede na obdobje pred sedmimi leti. Ključnega pomena se nam zdi to, da vojne ni označil kot končane, temveč je oznanil le novo dobo, prav tako pa ni govoril o zmagi v tej državi (The Week 2010).

5 Razvoj demokratičnega Iraka in njegove omejitve

V zadnjem delu našega raziskovanja nas bo zanimalo predvsem, ali je invazija na Irak upravičena glede na zastavljene cilje izpred sedmih let. Omejili se bomo predvsem na možnosti razvoja demokracije v državi ter izpustili druge cilje, ki naj bi invazijo in posledično tudi samo vojno upravičile.²¹ Tako bomo prikazali razvoj demokratičnih institucij ter orisali genealogijo državljanstva v Iraku in njihove zmožnosti za utrditev svobodnega demokratičnega političnega sistema. Glede na to, da smo v prejšnjih poglavjih že orisali nekatere politike, ki se dotikajo možnosti demokratičnega režima, bomo zdaj izključno opredelili družbenopolitično situacijo v tekočem letu in poskušali prek zgodovinskega vidika pokazati samo zapletenost ustvarjanja demokratične družbe, državljanstva in sistema.

5.1 Parlamentarne volitve 2010

Sedmega marca letošnjega leta so bile v Iraku izvedene druge mandatne parlamentarne volitve po padcu Sadama Huseina in prve po obdobju vladavine George W. Busha. Na volitvah je nastopilo 9 združenih strank in ena manjšinska stranka. Največ glasov je prejela koalicija Iraško državno gibanje Al Arakija, ljudstvo pa v tem pogledu zastopa 91 poslancev od skupno 325.²² Skupaj pa se je volitev udeležilo 62,5 odstotka državljanov (The Majlis 2010).

Opažamo, da je že sam proces volitev bil razmeroma sporen, saj je že pred volitvami iraško vrhovno sodišče razglasilo neustavnost volilnega zakona, volilna komisija (IHEC – Independent High Electoral Commission of Iraq) pa je prepovedala 499 kandidatom možnost izvolitve zaradi domnevnih povezav s stranko Baath (BBC News 2010).

²¹ Tu merimo predvsem na vprašanje o obstoju orožja za množično uničenje ter vojne proti terorizmu, ki so primerni za nadaljnjo obravnavo.

²² Ustava iz leta 2005 se je na tem mestu spremenila, povečalo se je namreč število članov Sveta, z 275 na 325, kar pomeni, da vsak sedež predstavlja sto tisoč prebivalcev (Iraška ustava 2005).

Prav tako pa se je v medijih pred volitvami pojavilo namigovanje, da bodo volitve izpeljane nelegitimno, saj je iraška vlada natisnila 26 milijonov glasovnic, kar pa je okrog 35 odstotkov več, kolikor je državljanov v Iraku, in prav teh 7 milijonov dodatnih glasovnic naj bi bilo uporabljenih za poneverbo rezultatov (Moubayed 2010).

Volitve so se kljub vsem bojaznim izvedle, a vendar je premier Nuri al Maliki zahteval vnovično štetje glasov. Volilna komisija je po preštetju 11.298 škatel z glasovnicami ugotovila, da do goljufije ni prišlo, in naslednji izziv za Iračane je bil povezan s sestavljanjem vlade (Press TV 2010).

Za predsednika nove iraške vlade sta se potegovala tako dotedanji premier Al Maliki, ki predstavlja koalicijo Vladavine prava, ki je na letošnjih volitvah dosegel drugo mesto in dva sedeža manj kot predsednik Al Arakija, Ajad Alavi. V maju sta se stranki bivšega premierja in stranka Državno iraško zavezništvo združili v en parlamentarni blok, a jim zmanjkajo štirje sedeži do navadne večine, vendar bi kljub temu lahko oblikovali vlado (Radio Free Europe Radio Liberty 2010).

Do današnjega dne, ko so se Združene države Amerike že umaknile iz bojnih položajev, Irak še vedno ni oblikoval vlade s svojim predsednikom. Na tem mestu je nujno vprašanje, ali je za razvoj demokracije potreben samo vojaški kader, ki samo še trenira iraško vojsko in je poleg pogodbenih delavcev edini prisoten na ozemlju Iraka, ali bodo neizkušeni iraški politiki prepuščeni odločanju o demokraciji na svojstven način in bo ZDA pozabila tudi na svojo prvenstveno obljubo, da se bo iz Iraka umaknila šele, ko bodo vzpostavljene demokratične institucije.

5.2 Možnosti demokratičnega državljanstva v Iraku

Ko govorimo o državljanstvu v Iraku, se moramo sprva ozreti v zgodovino in poskušati pojasniti, kako je bilo videti državljanstvo v času diktature, in šele zatem umestiti ta zgodovinski vidik v sedanjost.

Demografska struktura Iraka je zelo zapletena in ena izmed redkih večšin, ki jih je imel Sadam Husein, je bilo poznavanje plemen, prek katerih je dosegal socialno stabilnost. Tu lahko omenimo klan Tikriti, sicer favorizirano pleme v Iraku, katerega član je bil tudi Husein, ki je na eni strani izvajal represijo za ohranitev politične moči v državi, na drugi strani pa

obenem laskal in na različne načine poskušal ugajati plemenskim starešinam in drugim vplivnim možem ter šejkom v njihovih skupnostih. V tem smislu lahko prepoznamo nadvlado klana Tikriti ter vidimo, da je bila pozornost posvečena tudi drugim plemenom in klanom, ki so ostali na položaju prizadevanja za lokalni vpliv na ljudi (Simmons 2003, 47–54).

Prek celotne zgodovine modernega Iraka lahko opazamo, kako so pravice Kurdiv, šiitov, Židov, Asircev in drugih bile redkokdaj prepoznane in velikokrat prekršene. Avtoritarni režimi pa so breme nad plemenom samo povečevali in vse bolj omejevali njihove tradicionalne pravice in moč. Poleg tega pa so tudi značilnosti in neenotnost med različnimi plemenskimi skupinami probleme samo povečevale, geografske pozicije plemen pa so pomagale ustvarjati etnično napetost, iz katere je sledila nestabilnost ter spori na lokalni ravni. Irak kot relativno urbana država še vedno vsebuje značilne lastnosti plemenske družbene ureditve, kljub modernim trudom izbrisa tradicionalnih stališč, kar je posebno izraženo na bolj izoliranih ruralnih območjih, kot recimo na barjih v južnem delu države, kjer je živelo mnogo kmečkih plemen, vendar so iraške agrikulturne politike močno opustošile regionalno ekologijo. Sadam Husein naj bi naročil osušitve barij, ker naj bi se tja zatekali šiitski uporniki in pretvorba teh barij v popolnoma izsušeno divjino je močno vplivala na življenje plemen. Vsaj do časa Zalivske vojne so iraška plemena predstavljala koncentričen socialni sistem z mnogo nomadskimi lastnostmi, pozneje pa so jih moderni trendi omejili na omejen dostop do uporabnega ozemlja ter na življenje brez selitev (Simmons 2003, 47–54).

Huseinove politike do plemen pa niso bile negativne zgolj na območju, kjer so živeli, pogosto se je namreč dogajalo, da so predstavniki centralne vlade v Bagdadu zavzemali ključne položaje v manjših mestih in vaseh, čeprav so le malo vedeli o lokalnih navadah in običajih ter tako nasprotovali lokalnim skupnostim, ki so želele tradicionalnega vodjo (Tripp 2000, 264–266).

Prav na tem mestu lahko vidimo omejitve, da tudi same skupnosti niso imele dovolj moči, da bi svojega vodjo izbrale same, čeprav se porodi vprašanje, ali bi same bile zmožne vpeljati osnovne dobrine, kot je elektrika in voda, kar so storili uradniki iz Bagdada. Menimo, da je prav v tem smislu Husein pridobival na moči zunaj glavnega mesta, saj je kljub modernemu razpadu plemen pomagal znova vzpostaviti plemensko identiteto, z ekonomskimi sankcijami pa se je moč predsednika samo povečevala, saj so z omejenimi viri lahko razpolagale samo favorizirane skupine, in lojalnost do gospodarja je tako naraščala, saj je bil on tisti, ki je s svojo »dobro voljo« zagotavljal spodobno življenje.

Ob prednostih, ki jih je imelo širjenje plemen, pa lahko izpostavimo največjo slabost za režim, in sicer morebitni upor. Husein se je dobro zavedal, da so plemena tista, ki mu lahko odvzamejo moč, zato se je velikokrat zgodilo, kot recimo s plemenom Jaburi, da jih je preprosto izključil iz vojske, jim odvzel okrilje in jih ni vključil v vlado. Po nekaterih ocenah je v Iraku vsaj tri četrtine ljudi vključenih v približno 150 plemen in članstvo v teh plemenih vključuje izredno močno lojalnost in zavzetost, kar lahko ogrozi stabilen avtoritaren sistem. Tako lahko opazujemo neke vrste simbiozo, kajti Bagdad je spodbujal obnovitev klanov in plemen tam, kjer so že nekoč obstajali, v drugih delih države pa so dovoljevali vzpostavljanje novih plemenskih skupnosti glede na ekonomske vezi. Kjer je bila iniciativa šibka, je vlada očitno spodbujala ugledne člane skupnosti, da ustvarjajo nove entitete za doseganje oblasti in bogastva, in tako je nastala ta simbioza, kjer so plemenske skupnosti državi ustvarjale moč in jo tudi ščitile, vlada pa je favorizirane skupnosti nagrajevala s premoženjem (Simmons 2003, 52–53).

Sadam Husein je ustvaril močan aparat, ki ni predvideval opozicije in je puščal zelo malo prostora za politično udejstvovanje razen pod pogoji, ki jih je postavil sam. Prav ta izključevanja in široka sponzorska omrežja so prispevala velik del k osamitvi regije in odtujitvi širšega dela iraške populacije. (Simmons 2003, 52–53).

Menimo, da je iraška država pod vladavino Sadama Huseina utelešala hierarhičnost, vzpostavljala svojo moč in status prek sankcij (tudi nasilnih), da bi ohranila red, ki se sklada z materialnimi in drugimi interesi tistega, ki vlada. Politika je s svojo močjo varovala privilegije, obenem pa jo lahko definiramo tudi kot antagonistično, saj je poskušala izključiti druge glede na njihov status, sekto, etnično skupnost, spol ali ekonomski položaj. Če želimo govoriti o državljanstvu v Iraku pred invazijo, hitro opazimo, da je zaradi kulturne, verske in družbene raznovrstnosti to precej problematično. Veliko število izključenih prav zaradi prej naštetih razlogov ne more sodelovati v družbenih zadevah, saj bi s tem lahko ogrozili tudi svoja življenja, in edine pravice, ki jih je imel »državljan« Iraka, so zgolj sledenje in upoštevanje režima. Če pa pogledamo z druge perspektive, pa lahko opazimo, da Huseinov režim na mnoge Iračane, ki so živeli apolitično življenje, ni imel prevelikega vpliva, saj so lahko živeli relativno normalno, čeprav osiromašeno življenje.

Po invaziji na Irak v letu 2003 se je vzpostavilo veliko negotovosti, kako bo sploh potekala tranzicija v nek proameriški režim. Ideja o neki harmonični skupnosti, kjer bi to množstvo različnih pogledov po mirni poti stremelo k doseganju moči, se je zdela malo verjetna. Le leto

po tem, ko je predsednik Bush dejal, da je vojne konec, se mir in stabilnost v Iraku nista vzpostavila, prej nasprotno, povečevala se je stopnja nasilja, ki ga koalicijskim silam ni uspelo omejiti, mediji so dnevno poročali o samomorilskih napadih, ugrabitvah, ropanjih in poškodbah infrastrukture. V nekaj mesecih so ključni tuji delavci zapustili državo in od časa do časa se je misija obnavljanja stavb praktično zaustavila. Ena izmed redkih industrij, ki je zabeležila rast, so bile varnostne službe, kot recimo Blackwater, ki so ponujali zaščito za tuje pogodbenike in pomembne objekte. Ideja o tem, da bo ob koncu vojne hitro vzpostavljena demokratična vlada ter obujena ekonomija, ki bi omogočila umik koalicijskih sil in za seboj pustila stabilno demokratično državo, ki bi bila vzgled drugim državam Srednjega vzhoda, je bila tako neuspešna (Garnett V Cornish 2004, 251–254).

6 Zaključek

6.1 Odgovora na raziskovalni tezi

Preden podamo sklepne misli, si pogledjmo še ugotovitve na zastavljeni hipotezi z začetka diplomskega dela:

- Administracija Baracka Obame kljub različni strankarski pripadnosti izvaja enako zunanjo politiko do Iraka kot administracija Georgea Busha.

V diplomski nalogi smo v njenem osrednjem delu predstavili vladne politike Busheve administracije med leti 2003 in 2008 kot tudi dva nagovora sedanjega predsednika Baracka Obame, prvega tik po inavguraciji leta 2009 in drugega ob odhodu vojaških bojnih sil iz Iraka, 31. avgusta 2010. Jasno dejstvo je, da tako ameriško kot svetovno javno mnenje ni naklonjeno vojni v Iraku, v zadnjem času pa se pojavljajo teze, da je bila vojna tako s finančnega, kot tudi z moralnega vidika precej sporna. Prav zato menimo, da je Obama prednostno načrtuje prav umik vojakov iz Iraka in relativno manj poudarja transformacijo režima v demokratični politični sistem, kot je to izpostavljal George W. Bush²³. Menimo, da so interesi obeh administracij de facto različni, kot tudi okoliščine, v katerih so se vladne politike v Iraku izvajale.

Začetek vojne je zasebnim pogodbenikom prinesel izredno velike vsote denarja, o možnostih povezave med njimi in samimi vladnimi uradniki pa najbrž ne bomo nikoli izvedeli. Vzpostavil se je turbokapitalistični trg za tuje multinacionalke, ki so ob napadih upornikov zgolj zaslužili na vnaprej plačanih pogodbah in večinoma celo odšli, preden so svoje delo opravili. Opažamo tudi razliko v samem napredku izvajanih politik, saj je prva administracija nenehno ponavljala, da bo ostala v Iraku, kolikor časa bo potrebno za razrešitev ciljev. Obama pa predpostavlja, da so ti cilji do sprejemljive mere izpolnjeni, kar mu da legitimnost, da vojake iz Iraka pošlje domov ali pa jih preusmeri v drugo vojno v regiji, v Afganistan.

Kljub temu lahko opazamo tudi nekatere podobnosti med obema administracijama, še posebno v smislu našega teoretskega vnosa o Veliki imperialni strategiji, ki jo oba predsednika praktično citirata, ko govorita o dolgoročnih dejavnostih v regiji. Prav tu so jasne

²³ Med leti 2003 in 2006 je bila še posebej izpostavljena razorožitev Iraka, ko pa orožja za množično uničenje niso našli, je prišlo do preusmeritve žarišča na vzpostavljanje svobodnega režima. Nadaljnja obravnava na (Raum 2006).

imperialistične težnje, ki jih ZDA gradi ne glede na politično usmeritev zadnjih dveh predsednikov.

Naše hipoteze ne bomo ne potrdili, niti ne zavrnili, saj so določene tendence politik ostale enake, torej razvoj demokratičnega režima in vojna proti terorizmu ostane v načrtu obeh, razlike pa opazamo tako zaradi različnih časovnih okoliščin kot tudi pritiskov javnosti ter vse bolj naraščajočega nasilja, ki ga ameriški vojski ni uspelo umiriti.

- Upravičenost napada se kaže v trenutni družbenopolitični situaciji v Iraku.

Ko govorimo o upravičenosti samega napada, obstaja že veliko teorij, ki so legalnost in legitimnost že preučevale, in večina akademikov ter znanstvenikov je upravičenost zavrnila. Večina teh raziskav je temeljila na vzrokih, zaradi katerih je koalicija sploh napadla Irak, spomnimo na ključno vprašanje o obstoju orožja za množično uničenje, ki ga preiskovalci niso našli. V naši zgodbi smo se lotili malo drugačnega preučevanja, saj smo kot temelj upravičenosti izpostavili vzpostavitev demokracije, svobodnega sistema in miru, ki je prav tako bil eden izmed vzrokov, zakaj se je vojna sploh začela. Kot smo omenili, je Irak sicer že imel nekaj svobodnih, demokratičnih volitev, vendar se postavlja vprašanje, za kakšno ceno. Dobrih šest mesecev po zadnjih volitvah še vedno ni legitimne vlade, mediji vsakodnevno poročajo o novih napadih upornikov in terorističnih skupin, nekatere ocene pa kažejo, da je smrtnih žrtev vojne že prek milijon. Menimo, da z vzpostavljanjem zasebnih svetovalcev za demokracijo prejšnja vlada ni naredila veliko koristi, saj visoka raven korupcije, slaba učinkovitost ter stalne grožnje in napadi nasprotnikov režima na eni strani niso dovoljevali izvedbe resne obnove sistema, druga plat medalje pa je iskanje dobička v zasebnih pogodbah, ki so bile plačane vnaprej, nihče pa ni nadziral njihovega izvajanja.

Ad hoc rešitve brez trajnostnega dolgoročnega načrta so pripeljale Irak v brezizhodno stanje t. i. »propadle države«²⁴ in prav zato menimo, da trenutna družbenopolitična sfera v Iraku nakazuje, da napad ni bil upravičen, ker razen kvazidemokratičnih institucij in vzpostavitev prostega trga ne prikazuje dovolj, da bi lahko z gotovostjo trdili, da je bil napad vreden takšne škode, ki jo še vedno trpijo prebivalci. Hipotezo, da se upravičenost napada kaže v današnjem

²⁴ Failed states indeks postavlja Irak na sedmo mesto najbolj družbenopolitično nerazvitih držav. Nadaljnja obravnava na: (Foreign policy 2010).

Iraku, tako zavračamo, saj je situacija ravno obratna. Današnje stanje v Iraku ni sprejemljivo po kriterijih, ki si jih je prva administracija zamislila.

6.2 Nadaljnji pomisleki in omejitve

Med pisanjem diplomskega dela smo naleteli na lepo število težav, ki so nam delo dodatno omejile. Sprva bi omenili pomanjkanje uradnih dokumentov obeh administracij, vendar smo si za leti 2003 in 2008 pomagali z drugimi novicami, ki so bile povezane z Irakom, na trenutni spletni strani Bele hiše pa so politike zadnjih dveh let v Iraku nedostopne. Zato smo si pomagali z orisom dveh govorov v razponu leta in pol in prav prek teh govorov poskušali pokazati, kaj je cilj Obamove administracije. Ker je zelo malo govora namenjenega sami stabilizaciji demokracije, ne moremo soditi, koliko truda je Obama v nadaljnji razvoj demokracije vložil, zdi pa se nam zanimivo, da ista država, ki je pred sedmimi leti začela vojno, zdaj vojne ni sposobna končati in se umika domov, preden je delo sploh končano. Konglomerat različnih ekstremistov, terorističnih skupin in sektašev se vsakodnevno spopada, največje žrtve pa so prav iraški državljani, ki so tako doživeli dvojno okupacijo, tako s strani ZDA kot pozneje s strani upornikov. Vprašanje ostaja, kdaj oziroma če bo ta vojna sploh končana. Nemiri se z odhodom ameriških vojakov ne zmanjšujejo, prej nasprotno, retorika o diplomaciji in razvijanju mednarodnih vezi pa se nam ne zdi primerna, saj prostora za diplomacijo ne bo, dokler bodo potekali spopadi. Sama vojna se je izkazala za veliko napako administracije, ki je želela pod pretvezo vojne nad terorizmom in krinko demokracije ustvariti svobodno državo za tuje korporacije, vendar se stvari niso izšle po načrtu. Z vsakim letom so se cilji oddaljevali, čeprav jih retorika govorov administracij uveljavlja kot uspešne, javno mnenje po večini razume dejanje invazije kot največjo ameriško napako 21. stoletja.

7 Literatura

BBC News. 2010. *Iraqi election commission bans 500 candidates*. Dostopno prek: <http://news.bbc.co.uk/2/hi/8461275.stm> (25. september 2010).

Bush, George W. 2002. *Speech on Iraq*. Dostopno prek: <http://www.guardian.co.uk/world/2002/oct/07/usa.iraq> (25. september 2010).

--- 2003. *Statement on U.N. Vote Lifting Sanctions on Iraq*. Dostopno prek: <http://georgewbush-whitehouse.archives.gov/news/releases/2003/05/20030522-11.html> (25. september 2010).

--- 2008a. *Achieving Political and Economic Progress in Iraq*. Dostopno prek: <http://georgewbush-whitehouse.archives.gov/news/releases/2008/03/20080327-4.html> (25. september 2010).

--- 2008b. *Five Years Later: New Strategy Improving Security In Iraq*. Dostopno prek: <http://georgewbush-whitehouse.archives.gov/news/releases/2008/03/20080319-3.html> (25. september 2010).

Chatterjee, Pratap. 2004. *Teaching Democracy, Texas Style*. Dostopno prek: <http://www.corpwatch.org/article.php?id=11404> (25. september 2010).

Chomsky, Noam. 2003. *Hegemony or Survival – America's Quest for Global Dominance*. New York: Metropolitan Books.

--- 2005. *Imperial Ambitions*. New York: Metropolitan Books.

Dodge, Toby. 2005. *Iraq's future: The aftermath of regime change*. New York: Routhledge.

Dorman, Andrew. 2004. The United States and the War on Iraq. V *The Conflict in Iraq, 2003*, ur. Paul Cornish, 145–159. London: Palgrave.

Dumbrell, John. 2005. Bush's War: the Iraq Conflict and American democracy. V *The Iraq War and Democratic Politics*, ur. Alex Danchev in John Macmillan, 35–47. New York: Routhledge.

Foreign Policy. 2010. *Failed state index*. Dostopno prek: http://www.foreignpolicy.com/articles/2010/06/21/2010_failed_states_index_interactive_map_and_rankings (25. september 2010).

Friedman, Milton. 1982. *Capitalism and Freedom*. Chicago: University of Chicago Press.

Garnett, John. 2004. Unfinished Business. V *The Conflict in Iraq, 2003*, ur. Paul Cornish, 250–265. London: Palgrave.

Gray, Christine. 2000. *International Law and the Use of Force*. Oxford: Oxford University Press.

Huffington Post. 2009. *Remarks of President Barack Obama - As Prepared for Delivery, Responsibly Ending the War in Iraq*. Dostopno prek: http://www.huffingtonpost.com/2009/02/27/obamas-iraq-speech-video_n_170565.html (25. september 2010).

Ustava Republike Irak. 2005. Dostopno prek: http://www.uniraq.org/documents/iraqi_constitution.pdf (25. september 2010).

Klein, Naomi. 2007. *The Shock Doctrine*. New York: Metropolitan Books.

Moubayed, Sami. 2010. *Suspicion swell as Iraq elections near*. Dostopno prek: http://www.atimes.com/atimes/Middle_East/LC02Ak01.html (25. september 2010).

Obama, Barack. 2010. *Speech on Iraq*. Dostopno prek: http://articles.cnn.com/2010-08-31/politics/obama.speech.transcript_1_combat-brigades-combat-role-security-forces?_s=PM:POLITICS (25. september 2010).

Pincus in Milbank. 2004. *Al Qaeda-Hussein Link Is Dismissed*. dostopno prek: <http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/articles/A47812-2004Jun16.html> (25. september 2010).

Plesch, Dan. 2005. The neo-cons: neo-conservative thinking since the onset of the Iraq War. V *The Iraq War and Democratic Politics*, ur. Alex Danchev in John Macmillan, 47–59. New York: Routhledge.

Press TV. 2010. *No sign of fraud after Iraq vote recount*. Dostopno prek: <http://edition.presstv.ir/detail/126481.html> (25. september 2010).

Radio Free Europe Radio Liberty. 2010. *Iraq's Leading Shi'ite Blocs Agree To Form Parliamentary Coalition*. Dostopno prek: http://www.rferl.org/content/Iraqs_Shiite_Announce_Alliance/2032919.html (25. september 2010).

Raum, Tom. 2006. *Bush Keeps Revising War Justification*. Dostopno prek: <http://www.commondreams.org/headlines06/1015-07.htm> (25. september 2010)

Risen, James. 2008. *Use of Iraq Contractors Costs Billions, Report Says*. Dostopno prek: http://www.nytimes.com/2008/08/12/washington/12contractors.html?_r=2&ref=mercenaries (25. september 2010).

Rutherford, Paul. 2004. *Weapons of Mass Persuasion*. Toronto: University of Toronto Press.

Simmons, Geoff. 2003. *Future Iraq, US Policy in Reshaping the Middle East*. London: SAQI.

The Majlis. 2010. Dostopno prek: <http://www.themajlis.org/projects/iraq-results> (25. september 2010).

The Week. 2010. *Obama's Iraq speech: First reactions*. Dostopno prek: <http://theweek.com/article/index/206675/obamas-iraq-speech-first-reactions> (25. september 2010).

Tripp, Charles. 2000. *A History of Iraq*. London: Cambridge.

Ustanovna listina Združenih Narodov – Charter of the United Nations. 1945. Dostopno prek: <http://www.un.org/en/documents/charter/index.shtml> (25. september 2010).

Varnostni Svet. 2003. *Resolucija 1483*, S/RES/1483/2003. Dostopno prek: <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N03/368/53/PDF/N0336853.pdf?OpenElement> (25. september 2010).

Verdirame, Guglielmo. 2004. International Law and the Use of Force against Iraq V *The Conflict in Iraq, 2003*, ur. Paul Cornish, 92–107. London: Palgrave.

White House Archive. 2003. *Fact Sheet: Request for Additional FY 2004 Funding for the War on Terror*. 2003. Dostopno prek: <http://georgewbush-whitehouse.archives.gov/news/releases/2003/09/20030908-1.html> (25. september 2010).

--- 2004. *Fact Sheet: The Transition to Iraqi Self-Government*. Dostopno prek: <http://georgewbush-whitehouse.archives.gov/news/releases/2004/05/20040524-4.html> (25. september 2010).

--- 2005. *National Strategy for Victory in Iraq*. Dostopno prek: http://georgewbush-whitehouse.archives.gov/infocus/iraq/iraq_strategy_nov2005.html (25. september 2010).

--- 2006. *Fact Sheet: Camp David Meetings: Building on Progress in Iraq*. Dostopno prek: <http://georgewbush-whitehouse.archives.gov/news/releases/2006/06/20060613-4.html> (25. september 2010).

--- 2007a. *Fact Sheet: The New Way Forward in Iraq*. Dostopno prek: <http://georgewbush-whitehouse.archives.gov/news/releases/2007/01/20070110-3.html> (25. september 2010).

--- 2007b. *Initial Benchmark Assessment Report*. Dostopno prek: <http://georgewbush-whitehouse.archives.gov/news/releases/2007/07/20070712.html> (25. september 2010).